



# SODUR



**XX AASTAKÄIK • 07. 11. 38. • NR. 44**

# SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 44 — 1938.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
Iseseisva Poola taassünni puhul 20 aasta eest . . . . .	1076	A propos du 20-me anniversaire de la renaissance de l'indépendance de Pologne . . . . .	1076
Kapten M. Nurk: Poola relvastatud jõud	1078	Capitaine M. Nurk: Les forces armées de Pologne . . . . .	1078
Sõjaväeline ettevalmistus Poolas väljaspool sõjaväge . . . . .	1086	La préparation militaire en dehors de l'armée en Pologne . . . . .	1086
Koltn. V. Külaots: Poola 18. jalaväediviisi võitlused Budennõi ratsaarmeega	1089	Lieut.-colonel V. Külaots: Les combats de la D. I. 18 polonaise contre l'armée de cavalerie de Budennyi . . . . .	1089
Koltn. J. Toomsar: RKKA laskuridiviisi luurepataljoni ja mehhaniseeritud koondiste luureorganite tegevusest PU-36 valgustusel . . . . .	1095	Lieut.-colonel J. Toomsar: Activité du bataillon de reconnaissance de la division de voltigeurs et des organes de reconnaissance des unités mécanisées de la RKKA d'après le règlement PU-36	1095
<b>BIBLIOGRAAFIA.</b>		<b>BIBLIOGRAPHIE.</b>	
— V.: Pärast-maailmasõjaaegsete sõdade kogemusi . . . . .	1098	— V.: Expériences des guerres après la guerre mondiale . . . . .	1098
— —m.: Sõjaväelisi teateid välisriikidest	1100	— —m.: Informations militaires le l'étranger . . . . .	1100
Male.		Echecs.	

**Kaanepilt: Poola ratsavägi.**

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts.**

Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk.**

Telefon nr. 477-20/163.

Kodune tel. nr. 477-20/13-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.

Tegevtoimetaja kõnetunnid  
iga päev k. 0800—1200.

Talitus avat. iga päev kella  
0800—1500 ja laupäeviti  
0800—1300.

Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaata-  
miseks märkimata käsi-  
kirju alal ei hoita.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

## „SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.

Poolaastas — kr. 3.00.

Veerandaastas — kr. 1.50.

Üksiknumber — kr. 0.20.

## KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.

Tekstis — kr. 60.

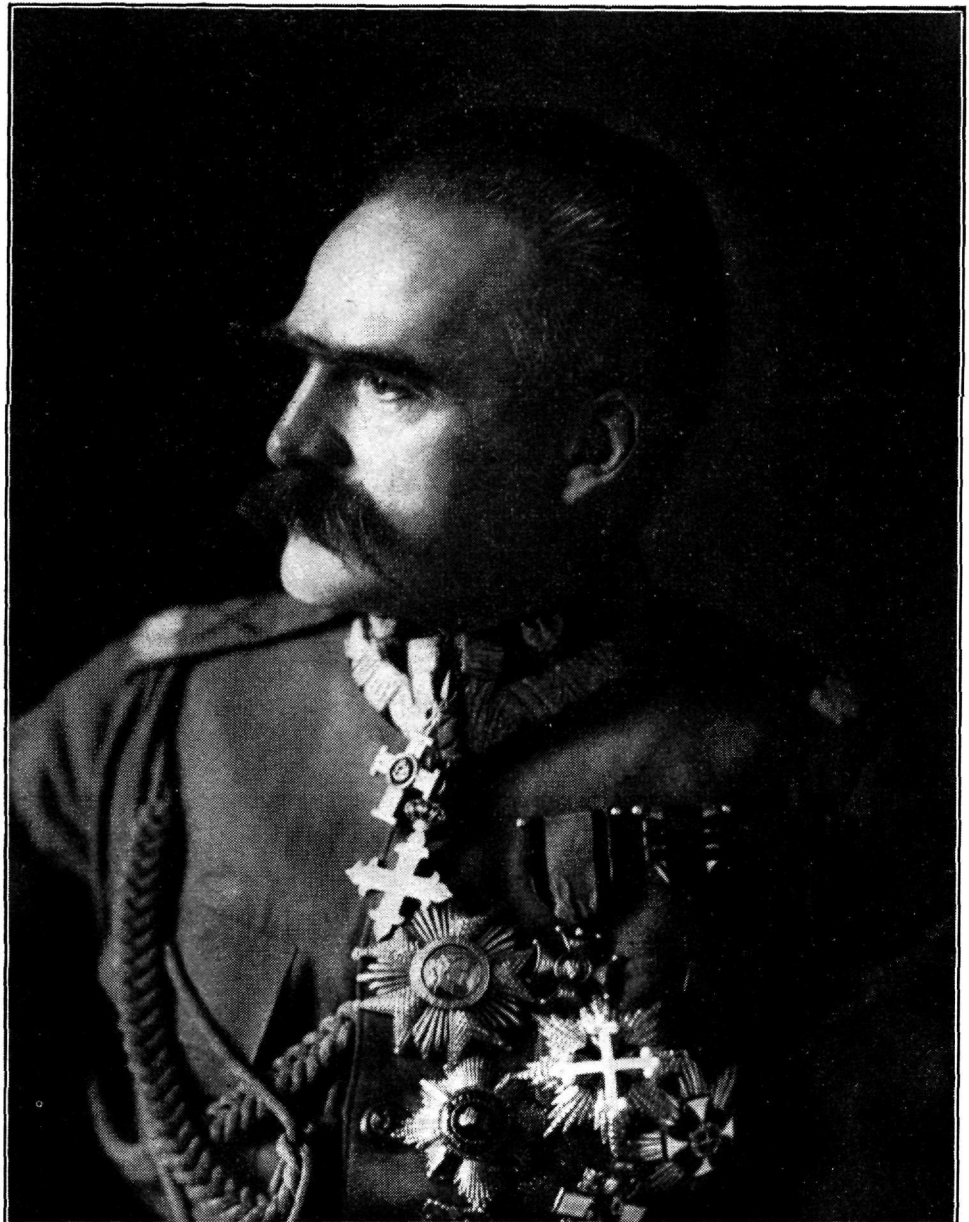
# SÕDUR

Nr. 44.

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

07. 11. 1938.

XX AASTAKÄIK



MARSSAL  
JOSEF PILSUDSKI  
VR I/1 ja III/1



PRESIDENT I. MOSCICKI

AR  
LEWI  
R. II US-  
RAAM...KORL



MARSSAL E. SMIGLY-RYDZ VR 1/2 ja 3



## Iseseisva Poola taassünni puhul 20 a. eest.

11. novembril s. a. möödub 20 aastat sellest, kui Poola soodset olukorda kasutades raputas maha võõra ikke ja algas uuesti vabana iseseisvat elu.

Raske oli see algus. Silmapiir oli tume ja kurjakuulutav. Ähvardavad kõuepilved kerkisid kõikjalt. Kuid alust, millele tugeneda, peagu ei olnudki.

Ei olnud territoriaalseid piire. Puudusid organiseeritud kaitsejõud. Materjalseid ressurse oli äärmiselt vähe, sest maa-ala oli aastate kestel olnud sõja tallermaaks ja kõigiti rüüstatud. Puudus vajalik organisatsioon ja isegi mõtete ühtlus. Rahvas koosnes kolmest osast, kellest igaüks oli võrsunud erinevais oludes ja evis erinevat mentaliteeti. Samuti peagu kõik, kes olid suutelised relva kandma, olid väsinud kurnavaist võitlusist võõraste võimu all.

Oli ainult idee — v a b a iseseisev Poola — ja sellest jätkus, et üle saada kõigist raskusist. Selle idee väsimatuks õhutamaks ja rahvamassidesse edasikandjaks oli Josef Pilsudski, Poola esimene marssal ja rahvuskangelane. Tänu oma ettenägelikkusele, võrratule autoriteedile ja määratule populaarsusele, suutis Pilsudski kiiresti luua võitlusvõimelise sõjaväe ning saavutada rahva vabadus ja riigi iseseisvus kauakestvate ja raskete võitluste tulemusena.

Ka hiljem on tema lahendanud raskeid olukordi riiklikus ülesehitamise töös ja on kaasa aidanud selle töö koondamisele väärrikaisse kätte.

Poola võib olla uhke oma kangelaslikele juhtidele, samuti ka nende viljaka töö tulemusena kahekümne aasta jooksul saavutatud tagajärgedele.

Eesti sõjavägi hindab kõrgelt Poola saavutusi. Meie soovime Poola kuulsusrikastele juhtidele, rahvale ja sõjaväele õnne ja edu nende edaspidises töös.



Sõjavägede Staabi ülem kindral Reek asetab pärja poola tundmatu sõduri hauale.

# Poola relvastatud jõud.

Kapten M. Nurk.

Ajaloo karme õpiseid arvestades taas-sündinud Poolas on pööratud erilist tähelepanu riigikaitse küsimusile, nende seas ka relvastatud jõudude väljakujundamisele. Seetõttu Poola relvastatud jõud on juba arenenud kaalukaks teguriks olukorra kujunemisel Euroopas.

Relvastatud jõududeks Poolas on sõjavägi ja sõjalaevastik. Sõjavägi koosneb alatise sõjaväe, piirikaitsecorpuse ja rahvakaitse üksusist, sõjalaevastik — merelaevastiku ja jõeflotilli üksusist. Välja arvatud rahvakaitse üksused, mis kujutavad endast umbes meie kaitseliitu,\*) kuulub rahu ajal Poola relvastatud jõudude koosseisu ca 300 000 meest. See on vähem kui 1% elanikkonnast, kuid küllaldane selleks, et välja õpetada vajalikke reserve.

## Kõrgema juhtimise korraldus.

Relvastatud jõudude resp. sõjavägede kõrgeimaks juhiks rahu ajal on Vabariigi President. Tema teostab relvastatud jõudude juhtimist Sõjavägede Peainspektori ja Sõjaministri kaudu.

Vabariigi President on ühtlasi Riigikaitse Nõukogu esimees. Nõukogu ülesandeks on riigikaitseesse puutuvate küsimuste lahendamine, eriti aga riigikaitset ja relvastatud jõude puudutavate seaduseelnõude ja direktiivide väljatöötamine. Nõukogu esimehe asetäitjaks on Sõjavägede Peainspektor, liikmeiks: Pea-, Sõja-, Välis-, Sise-, Raha- ja Majandusministrid, peale nende hääleõiguseta liikmeiks: Peastaabi ülem, Sõjaministri II abi (administratiivalal) ja Peastaabi ülema abi. Viimane juhib ühtlasi nõukogu sekretariaati, kelle ülesandeks on nõukogu otsuste ettevalmistamine, läbitöötamine ja läbiviimine.

Sõjavägede Peainspektoriks on isik, kes sõja puhuks on ette nähtud Ülemjuhataja ametikohale. Rahu ajal tema ülesanne on riigikaitse ettevalmistustööde ja relvastatud jõudude ettevalmistamise suunamine ja juhtimine. Positsioonilt ta on II isik Vabariigis.

\*) Lähemalt vt. „Sõdur“ nr. 35-36 s. a. lk. 884.

Sõjavägede Peainspektori otsesteks tööorganiteks on relvastatud jõudude Peainspektoraat ja Peastaap, nõuandvaiks organiks — Kõrgema Sõjakooli komitee ning Varustuskomitee.

Peainspektoraadi koosseisu kuuluvad: Sõjavägede Peainspektori kabinet, inspeksiooni büroo ning armeede inspektorid ja käsunduskindralid. Armeede inspektoritest sõja korral kujunevad rinnete, armeegruppide ja armeede ülemad, missuguseid ülesandeid nad valmistavad ette juba rahu ajal. Selleks iga armee inspektor evib oma staapi.

Peastaap koosneb 4 osakonnast: I — org. ja mob., II — luure ja vaatlus, III — väljaõpe ja operatiivvala, IV — varustamine ja tagala. Sõja korral Peastaap muutub Ülemjuhataja Staabiks.

Sõjaminister positsioonilt erineb meie Sõjaministrist vaid seega, et tema kompetentsi kuulub ka relvastatud jõudude administratiivne valitsemine ja väljaõppe tegelik korraldamine Sõjavägede Peainspektorilt saadud juhtnõuade kohaselt. Vastavalt sellele on temal kaks abi.

I abi lahendab organisatsiooni, komplekteerimise ja väljaõppe küsimusi. Temale alluvad Sõjaministeeriumi koosseisust Üldorganisatsiooni büroo ning komplekteerimise ja väeliikide departemendid.

II abi lahendab administratiiv- ja varustamise küsimusi. Temale alluvad Sõjaministeeriumi koosseisust: üldadministratiiv-, eelarve- ja sõjatööstuse bürood ning teenistuste ja kohtu departemendid.

Sõjaministri kohapealseiks esindajaiks on korpuseringkondade ülemad. Korpuseringkondi on Poolas 10. Nende staapide asukohad on märgitud skeemil.

Sõja korral korpuseringkond jääb administratiiv-territoriaalseks organisatsiooniks ja ei muutu operatiivseks ühikuks. Armeed koostatakse vahetult diviisidest, mis omakorda võivad olla koondatud operatiivgruppideks. Need kas kuuluvad armee koosseisu või on iseseisvad. Viimasel juhul saavad nad vajalikud tagala-asutised.





### Koosseis ja organisatsioon.

#### A. Sõjavägi.

Väekoondisi on Poola rahuaegses sõjaväes:

- 30 jalaväediviisi,
- 1 ratsadiviis ja
- 12 üksikut ratsabrigaadi.

Nende dislokatsioon on näidatud skeemil. Jalaväediviisid nr. 1, 2 ja 3 kannavad ajalooliselt leegionide diviiside ning nr. 21 ja 22, mis koosnevad mäeküttide rügementidest — mäediviiside nimetust.

Jalaväediviisi koosseisu kuulub 3 jalaväerügementi ja 1 kergesuurtükiväe rügement.

Ratsadiviisi koosseisu kuulub 3 ratsabrigaadi (à 2 ratsarügementi) ja 2 ratsasuurtükiväe grupp.

Üksiku ratsabrigaadi koosseisu kuulub 2—4 ratsarügementi ja ratsasuurtükiväe grupp.

Väekoondiste hulka võib arvata ka piirikaitse korpuse brigaade, milliseid on 6, à 3—7 piirikaitsepataljoni, 2—5 eskadroni ja kergesuurtükiväe divisjon.

Lõpuks veel on motoriseerimise tulemusena tekkinud mõned *motoriseeritud brigaadid*, millede arv ametlikult ei ole teada. Motoriseeritud brigaad koosneb kahest motoriseeritud rügemendist (à 2 divisjoni à 2 eskadroni), mehhaniseeritud pataljonist ja motoriseeritud kergesuurtükiväe grupist, -pioneeripataljonist, -ök-patareist ja -tkompanist.

**Jalaväge on:**

- 84 jalaväerügementi, milledest 1.—9. nimetatakse leegionirügementideks;
- 6 mäeküttide rügementi;
- 2 üksikut kütipataljoni;
- 29 piirikaitsepataljoni (Leedu, Läti ja N. Vene piiridel);
- 22 piirivalvepataljoni (Saksa ja Tšehhoslovakkia piiridel).

**Rügemendis** on 3 pataljoni, ratsaluurajate-, suurtüki-, gaasikaitse-, side- ja pioneerirühm ning tkompani.

Pataljon koosneb kolmest laskuri- ja ühest rk-kompanist.

Laskurikompanis on 3 laskuri- ja 1 miinipildujarühm (3 kerget mp.).

Rk-kompanis on 4 rk- ja 1 mp-rühm. Rk-rühmas on 3 jagu à 1 rk. Üks jagu kompanis on paigutatud nn. „tačankale“ ja kasutatakse õhukaitseks, kuid kõik rk-d evivad sihtimisabinõusid õhumärkide tulistamiseks. Mp-rühmas on kolm 81-mm miinipildujat.

Suurtükirühmas on kaks 75-mm kahurit.

Ttkompanis on 3 rühma à kolm 37-mm kahurit.



Raskekuulipilduja „tačankal“, laskevalmis ka liikumise ajal.

**Üksik kütipataljon** evib peale hariliku pataljoni koosseisu veel siderühma ja töökompanit ühes pionerigrupiga.

**Ratsaväge on:**

- 3 švoležeeride rügementi;
- 27 ulaanide rügementi;
- 10 ratsaküttide rügementi;
- 20 üksikut eskadroni (piirikaitse);
- 12 pionerieskadroni (ratsaväe väekoondistes à 1).

**Ratsarügemendis** on 4 mõõga-, 1 rk- ja 1 õppe-tagavaraeskadron ning pi-, si-, g- ja tk-rühmad.

Rk-eskadronis on 3 rühma à 2 jagu à 2 rk. Üks rühm on paigutatud tačankadele, kuna kahe rühma rk-d veetakse sadulas.

Üldiselt ratsavägi on praegu reorganiseerimise ajajärgus. Reorganiseerimine suundub sellele, et osa ratsarügemente motoriseerida ning ratsabrigaadidele anda juurde kiiresti liikuvad luureüksused koosseisus: juhtimisrühm — (s/auto, maastikuauto, 2 veoautot ja 6 mootorratast), 2 s/a-rühma (à 3 s/autot) ja tanketirühm (5 tanketti).

**Suurtükiväes on:**

- 30 kerge-välisuurtükiväe rügementi ja 8 üksikut gruppi (viimastest 6 piirikaitse korpuses);
- 10 raske-välisuurtükiväe rügementi;
- 1 üliraske-suurtükiväe rügement;
- 13 ratsasuurtükiväe gruppi;
- 1 ök-suurtükiväe rügement ja 6 üksikut gruppi.

Kerge-välisuurtükiväe rügementidest 1., 2. ja 3. nimetatakse „leegionirügementideks“.

**Kergesuurtükiväe rügemendis** on 2 kergekahuri (I ja II) ja 1 kergehaubitsa (III) gruppi (à 3 patareid à 4 suurtükki) ja siderühm.

**Raske-suurtükiväe rügemendis** on 2 raskehaubitsa- (I ja II) ja 1 raskekahuri (III) gruppi (à 3 patareid à 4 suurtükki) ja siderühm. Raske-suurtükiväe grupid moodustavad operatiivgruppide suurtükiväe ja antakse harilikult gruppina jalaväediviisidele otsetoetuseks.

**Üliraske-suurtükiväe rügemendis** on samuti 3 gruppi à 3 patareid.

Õppuste koordineerimise otstarbel suurtükivägi rahu ajal on koondatud rühmitussisse, milliseid on 11, s. o. igas korpuseringkonnas üks ja üheteistkümnes — õk-suurtükiväe rühmitus.

**Soomusväge on:**

- 12 tangipataljoni;
- 2 soomusautode gruppi (divisjoni);
- 2 soomusrongide gruppi (divisjoni).

*Tangipataljonis* on 3 tangikompanit à 4 rühma, neist üks rühm tankette. Kokku kompanis 15 tanki ja 5 tanketti.

*Soomusautode grupis* on 2—3 s/a-eskadroni à 3 rühma à 3—4 s/autot.

Soomusautode grupid on ette nähtud koostööks ratsaväega.

*Soomusrongide grupis* on 2 soomusrongi, siderühm ja õppekompani. Soomusrong koosneb kahest suurtüki-, ühest tehnilisest ja ühest rk-rühmast.

**Inseneriväge on:**

- 10 sapööriataljoni;
- 2 raudteesilla ehituseataljoni;
- 1 elektrotehnikaataljoni;
- 1 sillaehituseataljoni;
- 1 mootorataljoni;
- 1 g-ataljoni;
- 1 raadiorügement;
- 10 üksikut telegraafipataljoni.

*Sapööriataljoni* koosseisu kuulub: 4 sapöörikompanit, õppekompani, siderühm, leegeheitjaterühm ja pi-park.

*Raudteesilla ehituseataljoni* koosneb 4 kompanist, õppekompanist, siderühmast ja raudtee-ehitusepargist.

*Elektrotehnikaataljoni* koosseisu kuulub: 2 elektrotehnika kompanit, 2 helgiheitjakompanit, õppekompani, hüdrotehnika rühm ja elektrotehnika park.

*Sillaehituseataljoni* on 3 sillaehituse kompanit, 1 navigatsioonikompani, õppekompani, siderühm ja sillapark.

*Mootorataljonis* on 2 mootorkompanit, õppekompani ja park.

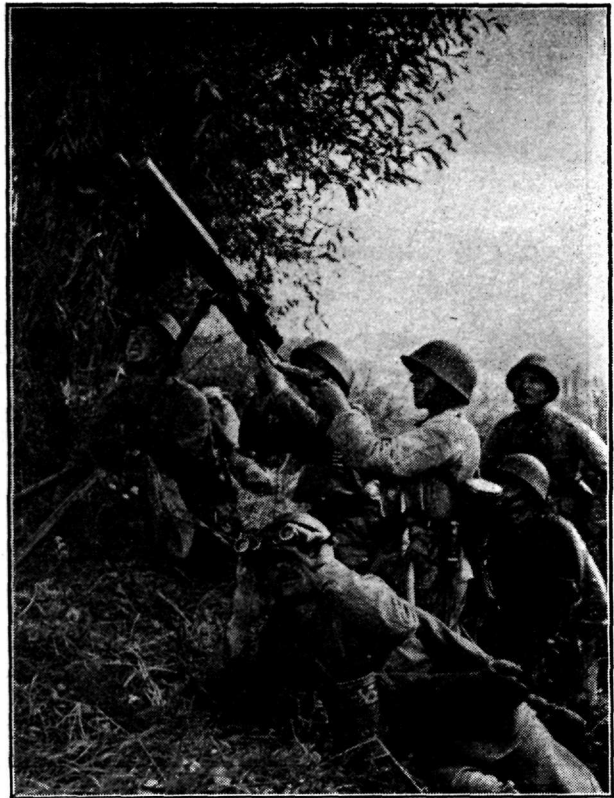
*Sideüksused* on reorganiseerimisel. Praegu on iga korpuseringkonna juures telegraafipataljon (3 telegraafi- ja õppekompani), peale selle üks raadiorügement (3ataljoni).

**Õhujõude on:**

- 6 lennuväerügementi;
- 1 merelennu grupp (divisjoni);
- 2 õhupallideataljoni.

*Lennuväerügemendis* on 3—4 divisjoni à 2—3 eskadrilli, õppedivisjon, aerodroomikompani ja kaitsekompani.

Aerodroomikompanis on meteoroloogia-, transpordi-, side- ja helgiheitjarühmad.



*Raskekuulipilduja õk. alusele asetatuna.*

Õppuse ühtlustamise ja kontrolli eesmärgil lennuväerügemendid on koondatud kahte rühmitusse à 3 rügementi.

*Merelennuväge* on 1 üksik divisjon ja 1 üksik eskadrill.

Divisjonis on 3 luure-, 1 hävitus-, 1 pommitus- ja 1 õppeeskadrill ja vajalikud eriosad (raadio-, meteorol., foto jne.).

Üksik merelennueskadrill koosneb kergeist lennukeist (2 lüli à 3 lennukit) väikesile ja soisile jõgedele laskumiseks. Allub jõeflotilli juhatalele Pinskis.

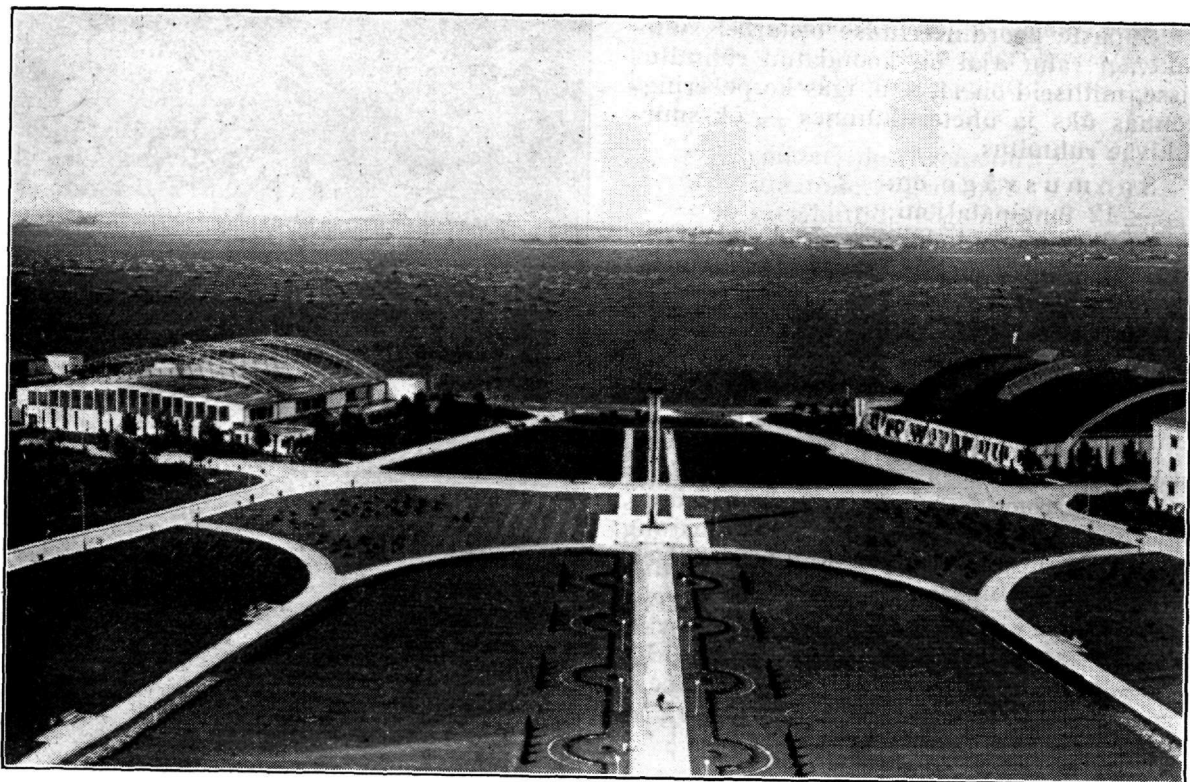
*Õhupallideataljonis* on 2 tõkkepallide-, 1 vaatluspallide- ja 1 õppekompani ning park.

*Vooriosi* on igas korpuseringkonnas üks vooridivisjon või selle kaader.

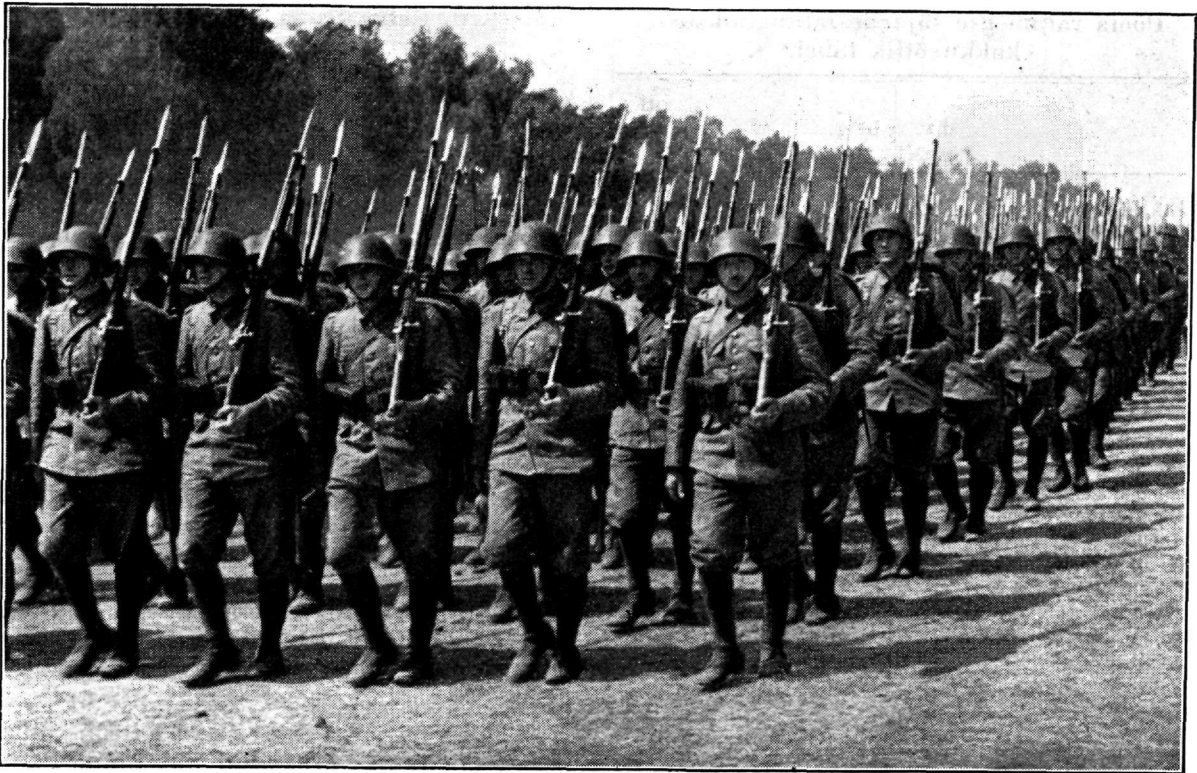
*Autotranspordi osad* on praegu reorganiseerimisel. Seni oli igas korpuseringkonnas autotranspordi divisjon või vähemalt selle kaader.

*Zandarmeeria osadest* on igas korpuseringkonnas 1 divisjon (3—8 rühma) zandarme.

*Sanitaarosadest* on igas korpuseringkonnas üksataljoni või vähemalt selle kaader.



Üla l: sõjaväe aerodroom; tagaplaanil näha lennukite rivi. — All: Tankide defilee paraadil.



*Ü l a l: jalavägi õppustele minekul. — A l l: raske motoriseeritud suurtükivägi.*

**Poola rahuaegse sõjaväe lahinguüksuste kokkuvõtlik tabel.**

	div.	brig.	rüg.	ptl. esk. pr.
Jalavägi . . .	30	—	90	323
Ratsavägi . . .	1	15	40	272
<b>Suurtükivägi:</b>				
— kerge . . .	—	—	31 + 8 gr.	303
— raske . . .	—	—	10	90
— üliraske . . .	—	—	1	9
— ratsa . . .	—	—	13 gr.	39
— õk . . .	—	—	1 + 6 gr.	40
<b>Soomusvägi:</b>				
— tanke . . .	—	—	—	12
— s/autosid . . .	—	—	2 gr.	—
— soomusronge	—	—	2 gr.	—
<b>Insenerivägi:</b>				
— pioneriosi . . .	—	—	—	14
— keemiaosi . . .	—	—	—	1
— sideosi . . .	—	—	1	13
<b>Õhujõud:</b>				
— lennuväge . . .	—	—	6 + 1 gr.	—
— õhupalle . . .	—	—	—	2

**B. Sõjalaevastik.**

Poola sõjalaevastik on praegu alles veel ülesehitamise ajajärgus. Tema koosseisu kuulub:

- merelaevastik;
- jõeflotill;
- mereväehvitseride kool;
- baas.

**Merelaevastikus on:**

- torpeedohävitajate divisjon (4 torpeedohävitajat);
- allveelaevade divisjon (6 allveelaeva);
- õppedivisjon (õppelaev, 3 torpedopaati ja 1 miinipaniija);
- miinilaevade divisjon (2 suurtükipaati, 2 torpedopaati, 4 traalerit ja 1 miinipaniija);
- abilaevad;
- merelennu divisjon (vt. eespool);
- mereväe pataljon.

Merelaevastiku ülemale allub ka rannakindluste ülem Gdynias.

**Jõeflotillis on:**

- 6 monitoori;
- 4 relvastatud jõelaeva, pealeselle kutterit ja mootorpaadid;
- spetsialistide kool;
- merelennu eskadrill;
- kaadri pataljon.

Jõeflotilli ülemale allub Pinski sõjasadam.

**Relvastis ja varustis.**

Hästi relvastatud ja varustatud kaitsejõudude loomine on olnud tänapäeva Poola ülesehitamise töös kandvamaks aluseks. Et see aga on võimalik vaid oma sõjatööstust evides, siis Poola ongi suutnud end teha peagu täiesti sõltumatuks välisriikidest, suutes valmistada kodumaal valdava enamuse vajalikest relv-artikleist. Seni on ostetud välismaalt vaid suurekaliibrilisi õk-suurtükke, üliraskeid suurtükke ja suuremaid laevu. Oma sõjatööstuse soetamist on õhutanud Poolas ka see asjaolu, et enamik tööstusele vajalikke tooraineid on võimalik saada kodumaalt.

Relvastise soetamise ja arendamise alal Poola on jõudnud juba niikaugemale, et ta evib moodseid väljakujunenud relvatüüpe maaväe jaoks. Ka lennuväes on olemas juba väljakujunenud lennukitüübid, milliseid järk-järgult täiendatakse vastavalt tehnika arenemisele. Üksikasjalikumalt võib iseloomustada Poola sõjaväe relvastist järgmiselt:

Jalavägi ja ratsavägi on juba peagu täielikult varustatud uut tüüpi Poolas valmistatud püsside, kk- ja rk-dega. Kõik need relvad evivad ühtlast kaliibrilt (7,9) ja on täiesti moodsed, heade ballistiliste ja tehniliste omadustega. Vintpüss kujub endast parandatud saksa Mauser Mod. 1898. a. vintpüssi ja nimetatakse Mauser 1925. a. mud. tüübiks. Kk. on poola konstruktsioon — süsteem Colt-Browning. Ka rk. on poola oma konstruktsioon (Colt-Browning).

Miinipildujaist kasutatakse Poolas valmistatud 81-mm Stockes-Brandt ja 46-mm kerge-miinipildujat, tt-kahurina — Poolas valmistatud 37-mm „Bofors“ tüüpi suurtükki, mis algtüübiga võrreldes on mitmeti täiendatud ja parandatud.

Jalaväerügement sõjaaegses koosseisus vajab: 108 kk., 36 rk., 27 kerget mp., 9 Stockes mp., 9 tt-kahurit ja 4 välisuurtükki.

Ratsarügement sõjaaegses koosseisus vajab: 40 kk., 18 rk. ja 3 tt-kahurit.

Piigid ratsaväes on seni püsinud.

Suurtükivägi enamikus on varustatud maailmasõjast päritolevate vene, prantsuse ja saksa suurtükidega. Kuid nende juures on läbi viidud mitmesuguseid täiendusi. Päriskäsi uue omavalmistatud materjalosana on Poola suurtükiväes 220-mm Skoda ülirasked haubitsad, 100-mm Skoda haubitsad ja 105-mm poola konstruktsiooniga kaugealaskjad kahurid (D = 17 km).

Motoriseeritud suurtükiväes on võetud kasutamisele õhkkummidega rattad.

Suurtükiväerügemendi koosseisus on 36 suurtükki (neist 24 kahurit ja 12 haubitsat või vastupidi) ja 18 rk. (igas patareis 2 rk. endakaitseks).

Õk-suurtükkidest on osa 75-mm prantsuse suurtükid (mootorveoga), mis osaliselt on moderniseeritud.

Moodse õk-suurtükiväe materjalosana Poolas on võetud tarvitusele Boforsi 40-mm õk-suurtükk, mida ise valmistatakse Boforsi litsentside järgi.

Soomusväes on varustusel:

- Soomusautodest: Ford, Citroen-Kegress, Peugeot ja Ursus tüübid. Neist uuemate liiki kuulub Citroen-Kegress šassiile ehitatud rataslülilikeveoga s/a. Kõige uuem on Poolas valmistatud ratastel s/a. Ursus, mida on olemas mitu varianti.
- Tanketidest — tankett TKS, Poolas valmistatud. See on välja kujunenud inglise „Garden-Loyd“ tanketist.
- Tankidest: peamiselt 7TP, vähesel määral ka Vickers. 7TP (7-tonnowy polski) on Poolas valmistatud keskmine tank, mille kaal 9,4 tonni, maksimaalne kiirus teedel 40 km/t. ja soomus 18 mm.

Konstrueerimisel on 10—12-tn. tank, mis üldiselt sarnaneb 7TP tangile, kuid evib tugevamat mootorit ja soomust (30 mm).

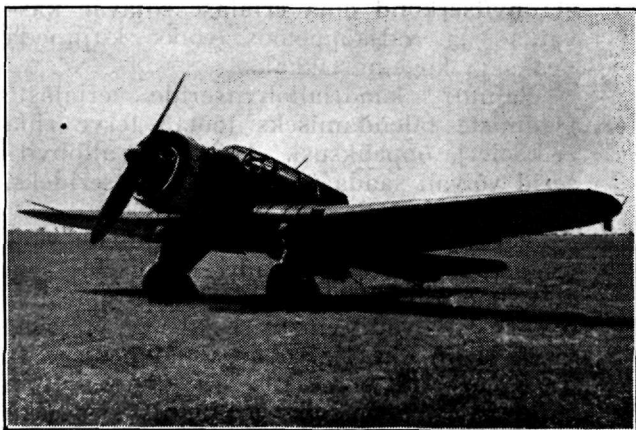
Lennuväes on kasutamisel:

- Hävitajad: P7, P11 ja P24. Kõik Poolas valmistatud. Kõige rohkem on P11 lennukeid. Moodseim aga on P24, millega vastavalt võimalusile varustatakse lennuväeüksusi.
- Pommitajad: Fokker F7 ja P37. Poolas valmistatud. Neist P37 on uus moodne tüüp, kiirus 400 km/t.
- Luure- ja kergepommitajad: Potez 25, P23 ja P43. Viimased 2 tüüpi on Poolas valmistatud ja nendega asendatakse järk-järgult ka kõik prantsuse Potez lennukid.

Kokku loetakse Poolas sõjalennukeid ca 1500.

Tehnilistes vägedes on varustamise moderniseerimise alal tehtud suuri edusamme. Side-varustises on kujunenud täiesti uued tüübid raadio- ja telefoni materjalosana ning voorivahendeis.

Hulka moodset materjalosa evivad ka pioneriüksused. On töötatud välja uued



Luure- ja kerge pommituslennuk P23.

kiirsilla tüübid, pontoonid, rammimismasinad ja veovahendid nii mootor- kui ka hobuveoks.

Intendantiline ja voorivarustus on hea ja otstarbekas.

Motoriseerimise pearaskus langeb sidevahendeile, tt- ja õk-relvadele, pioneridele ja vooridele.

Motoriseeritud üksuste jaoks on kujunenud välja kõik vajalikud üld- ja eriveovahendid, mis on otstarbekad ja hea kvaliteediga.

### Väljaõpe.

Väljaõppele pannakse Poola sõjaväes väga suurt rõhku. Seetõttu Poola sõjaväe juhtkond ei jää maha nende suurriikide sõjaväejuhtkondadest, kellel seljataga vanad kasvatuse- ja väljaõppe traditsioonid ning juhtimispraktika ja kogemused.

Tegelikke kogemusi sai poola vanema põlve juhtkond Maailmasõjas ja sõjas enamlastega. Kohe sõja lõppedes kutsuti Varsavis ellu Kõrgem Sõjakool ning samal ajal algas ka ohvitseride lähetamine Prantsuse Kõrgemasse Sõjakooli.

Praegu on juba olemas peale Kõrgema Sõjakooli veel Kõrgem Lennuväekool, Kõrgem Inseneriväekool, Kõrgem Intendantikool. Pealeselle korraldatakse igasuguseid erikursusi vanemaile juhtidele.

Ohvitserkonna noorem põlv on juba täielikult võrsunud Poola sõjakoolidest. Õppus neis kooles on seatud heale alusele. Tööd sõjakoolides iseloomustavad hoogsus ja intensiivsus.

Reas praktilise programmiga täienduskoolides (väeliikide õppesentrumid jne.) arendatakse ja täiendatakse ohvitseride teadmisi.

Lühidalt, on tehtud kõik mis võimalik,

et ohvitserkond oma erialase sõjaväe kasvatuse- ja väljaõppetöös võiks kujuneda heaks ja kogemusrikkaks.

Samuti kaadriallohvitseride erialaste teadmiste täiendamiseks töötab terve rida erikoole ja õppeüksusi. Asjaolu, et allohvitserid võivad saada ülendatud ohvitserideks, aitab kaasa nende ergutamiseks tööle.

Erilist rõhku on pandud tehniliste väeosade allohvitseride kaadri loomisele. Sel alal töötavad allohvitseride koolid alaealistele, kes astuvad teenistusse juba 14—15 aastast (lennuväes ja soomusjõududes).

Sõdurkond enamikus on saanud juba enne sõjaväeteenistusse astumist vajaliku ettevalmistuse. Noorsoo sõjaline väljaõpetamine on korraldatud süstemaatiliselt. Selleks aitavad kaasa ka arvukad sõjaväelised organisatsioonid, nagu: kütid, sookolid, skaudid jne.

Sõjaväe ja sõjaväeteenistuse populaarsus rahva seas tekitavad õhkkonna, milles iga sõdur töötab sõjaväes täie andumusega.

Intensiivne töö, ratsionaalsed töömeetodid ja seltskondlik töö sõjaväes (sunduslikud koolid kirjaoskamatuile) omapoolt aitavad

kaasa selleks, et väljaõpe väeosades on viidud kõrgele tasemele.

Poola sõdur üksikult ja ka rivistuses liikudes jätab hästi distsiplineeritud sõduri mulje. Tugeva treeninguga on temas kasvatatud vastupidavus. 40 km pikkused rännakud on poola sõdurile harilikuks nähteks, kuid ta on võimeline sooritama ka 60—70 km pikkusi rännakuid.

### Kokkuvõte.

Tänapäeva Poola relvastatud jõud on võrsunud teovõimsa ja energilise juhi, Poola esimese marssali Josef Pilsudski algatusel ja juhtimisel ning tema abiliste ja järglaste kaastööl võimsaks teguriks. Olles arvuliselt küllalt suur, evib see sõjavägi ka head kvaliteeti. Tugeva moraali ja hea väljaõppe kõrval on märkimisväärt ka kõigiti ajakohane varustis ja otstarbekohane organisatsioon.

Allikad: — Annuaire militaire 1937. — Inostrannõie armii 1934. — K. Urban. Kurze Zusammenstellung über die Polnische Armee. 1931. — H. Franke. Neuzeitliche Wehrwissenschaften. — Mitmesugune sõjaajakirjandus.

## Sõjaväeline ettevalmistus Poolas väljaspool sõjaväge.

### Sõjaväelise ettevalmistuse sihid.

Sõjaväelise ettevalmistuse siht tuleb riigi ja rahva üldisest tarbest. Individuaalselt — kasvatada Poolale tubleid kodanikke ja häid sõdureid, üldiselt — kasvatada koostööskust kõrgemate sihtide saavutamiseks. Sellest näeme, et sõjaväeline ettevalmistus Poolas põhjeneb esijoones kodaniku ja sõduri positiivsete omaduste kasvatamisel, liialt arenenud individuaalsuse piiramisel, üksikvõitleja oskuste ja teadmiste arendamisel. Sõjalisele kasvatusel ei vaadata siin mitte kui sihile, vaid kui vahendile.

### Kodanliku sõjalise ettevalmistuse organisatsioon.

Tähendatud ettevalmistusel Poolas on vabatahtlik iseloom (sunduslik ta on vaid koolides). Seda süsteemi peetakse paremaks teisel kasutatavast sunduse süsteemist, pealegi ta on riigile odavam, sest sõjaväelist ettevalmistust toetab jõudselt terve ühiskond.

Nii siis ainult osa sõjaväelise ettevalmistuse töid teeb sõjavägi, kvantitatiivselt suurem osa lasub seltskondlike organisatsioonide õlul sõjaväevõimude juhtimisel ja järelevalvel.

Kodanliku sõjalise ettevalmistuse tööd juhib Poolas Riiklik Kehalise Kasvatuse ja Sõjaväelise Ettevalmistuse Amet (lühendatult PUWF i PW), mis vahenditult allub Sõjaministrile, pidades kontakti Hariduse- ja Siseministriumidega.

Vahepealseiks organeiks sõjaväe ning rahva vahel on Sõjaväelise Ettevalmistuse Komiteed vojevoodkondades, maakondades ja linnades. Komitee koosseisu kuuluvad sõjaväe, administratsiooni, hariduse ja seltskonna esindajad, neist viimased koopteeritud komiteede esimeeste poolt.

Komiteede ülesandeks on sõjaväelise ettevalmistuse alal tehtavate tööde kokkukõlastamine temale allutatud maaalal, eriti materjalses osas.

Tähtsamaist kodanliku sõjalise ettevalmistusega tegelevaist organisatsioonidest





Kolonelleitnant S. Szekowski,  
Poola sõjaväeesindaja Eestis.

Poolas tuleks nimetada: Küttide Liit, Poola Skautide Liit, Reservlaste Liit ning Naiste Sõjaväelise Ettevalmistuse Liit.

#### Skaudid.

Alustame Poola Skautide Liiduga (lüh. ZHP). Teoreetiliselt skautlus haarab endasse igasuguses vanuses inimesi, alates 8-aastasist „hundipoegadest“.

Sõjaväelise ettevalmistusega sõna tõsisem mõttes skautlus tegeleb suhteliselt vähe, aga teda peetakse sõjaväelise ettevalmistuse eelkooliks mitmete sõjalist osavust arendavate tegevusalade pärast, mida harrastavad skaudid, nagu laskmine, purjetamine, laagrid, kehaline kasvatus, sport, turism jne. Seepärast Skautide Liitu ei ole sisse viidud erilist tegevuskava, vaid on olemasolevat täiendatud sõjaliste elementidega.

Oma kasvatuslik-eetiliste aluste tõttu Skautide Liit on siiani jäänud eliitorganisatsiooniks, mille liikmeskond on pärit intelligentsema noorsoo hulgast. Skautide Liit ei taha alandada oma taset ainult selleks, et

värvata rohkem liikmeid, vastupidi, püüab tõsta noorsoo moraalsel taset. Poola Skautide Liit töötab tihedalt koos Sõjaväelise Ettevalmistuse Ametiga ning kannab suuri materjalseid kulusid.

#### Küttide Liit.

Palju laiemaisse rahvakihtidesse tungib Küttide Liit, tüüpiline sõjaväelise ettevalmistuse organisatsioon Poolas, mille traditsioonidest ja meetoditest on Poolas üldse arenenud sõjaväeline ettevalmistus. Küttide Liidus avaldub selgemini kui üheski teises organisatsioonis liikmete sõjalis-riiklik kasvatus; seepärast Küttide Liidule on määratud eriti laialdane tööpõld.

Küttide Liidu, ühiskondlik-sõjalise organisatsiooni ülesandeks on kasvatada oma liikmeid sõjalises ja riiklikus vaimus. Seda ülesannet täidab peamiselt Küttide Liidu komandantide kaader (peakomandant, ringkonna- ja maakonna-komandandid). Küttide Liidu juhatused töötavad koos koman-

dantide kaadriga, eriti kasvatustlikes küsimis, ning loovad organisatsiooni raamid, hoolitsevad üksuste majandusliku külje eest, loovad Küttide Liidule soodset meeleolu seltskonnas jne.

Sõjaväeline ettevalmistus Küttide Liidu raamides haarab neli aastakäiku enne sündaja teenimist, s. o. alates 17. eluaastast. Samuti haarab ta endasse teatava hulga reservlasi, seda eriti instruktoreid ja komandantide kaadrite loomiseks.

Küttide Liidu sihiks on noorsugu ümber- ja läbitöötada, seepärast ei loobu ta kvantiteedist kvaliteedi kasuks. Küttide Liit organiseerib väärtuslikumat elementi töölingkonnas ja maal ning nende organiseeritud ja riiklikult kasvatatud gruppide kaudu avaldab mõju laiemale rahvahulkadele.

Küttide Liidul on ka oma noorsoo-organisatsioon — Kotkad. See organisatsioon koos Poola Skautide Liidu hundipoegadega täidab kasvatuses augu algkooli (13. eluaasta) ning 17. eluaasta vahel.

#### Koolide koondised.

Aasta tagasi (1937. a.) korraldati Poolas ümber sõjaväeline ettevalmistus koolides. Seni sõjaväelisest ettevalmistusest osavõtt koolides oli vabatahtlik ning seda korraldas sõjaväe kaader. Nüüd asuti seisukohale, et õpilaste riigikaitsealine ettevalmistus (laiemas mõttes) peab saama teostatud sunduslikult.

See töö jaguneb järgmiselt:

1. Üldine riigikaitsealine ettevalmistus,
2. Sõjaväeline ettevalmistus eriti.

Sõjaväeline ettevalmistus algab juba algkooli 3. klassist ning kestab kuni õppimise lõpetamiseni kõigis koolitüüpides, muidugi kohandatult õpilaste vanusele ning kooli tüübile. See töö on pandud kooliõpetajate õlgadele, kes organiseerivad koolide koondised ning juhivad nende koondiste tööd. Koolikoondiste ülemad-kooliõpetajad enamasti on reservohvitserid.

Koolikoondised organiseeritakse keskkooli viimase klassi ning mõlema gümnaasiumi-klassi õpilasist.

Koolikoondise ülema kohuste hulka peale koondise organiseerimise, järele vaatamise ning distsipliini säilitamise kuulub koolikoondise isiklik õpetamine, mis koosneb maastikuõpetusest, laskmisest, väliteenistusest, sõjamängudest jne.

Pärast kaheaastast õppust õpilased lähevad suvel 3—4 nädalaks laagrisse või erikursustele, kus täiendatakse nende teadmisi ja oskusi.

Koolikoondiste töö üldjuhtimine kuulub Sõjaministeeriumile, kes seda teostab Sõjaväelise Ettevalmistuse Ameti kaudu.

#### Reservlaste Liit.

Sõjalise töö jätkamiseks pärast sõjaväe-teenistuse lõppu kutsuti ellu Reservlaste Liit. Liitu ei kuulu muidugi kõik reservväelased. Liit ei pretendeeri eliit-liikmekonnale, haarab võrdlemisi laiu reservväelaste ringe, eriti rohkem rahvuslikult ning riiklikult arenenuid. Näeme siingi, et kasvatustlikud sihid on domineerivad.

Peale Reservlaste Liidu sõjaväevõimude juhtimisel teotsevad: Reservohvitseride Liit ning Reservallohvitseride Liit. Kõigil neil ühinguil on sõjalis-ühiskondlik iseloom, sarnlevad selles suhtes Küttide Liiduga, samuti kui oma organisatsiooni struktuurilt. Reservlaste Liitudel on ühine Peakomando ning ühised komandandid madalamal organiseerimisastmel. Reservlaste ühingu komandandid on eranditult reservohvitserid.

#### Naiste Sõjaväelise Ettevalmistuse Liit.

Naiste sõjaväelist ettevalmistust Poolas vaadeldakse eraldatult meesorganisatsioonidest. Naiste sõjaväeline ettevalmistus on vabatahtlik. Ainult osalt piiritletud seadusega. Sõjalise ettevalmistuse, õigemini riigikaitse tööd juhib Sõjaministeerium Sõjaväelise Ettevalmistuse Ameti kaudu. Arvukais naiste eriorganisatsioonides tehtav töö kannab esmajoonel ühiskondlikku iseloomu, aga Sõjaministeeriumi poolt koolitatud instruktorigaranteerivad sõjaväe huvide silmaspidamist.

Naiste sõjaväeline ettevalmistus seisneb naiste kasvatamises isamaalises ja riiklikus vaimus, iseloomude kujundamises ning naiste tehnilises ettevalmistamises sõja koraks. Eriline seadus näeb ette võimaluse, kutsuda naisi riigikaitse teenistusse, eriti sanitaar-, administratsioon-, haridus-, gaagikaitse-, lennukitõrje- ning tuletõrje aladel. Tegevuse vastu nendel aladel valmistatakse naisi ette juba rahu ajal. Töö nendes naisorganisatsioonides on vabatahtlik (välja arvatud gümnaasiumides, kus see on sunduslik). Siin peab tähendama, et ainult organisatsiooniga liitumine on vabatahtlik. Naised, kellel on juba mingi sõjaline ettevalmistus, 19.—45. eluaastani sõja korral kuuluvad mobiliseerimisele. Seadus näeb ka ette erandi: keskkooli ja gümnaasiumi lõpetanud naistele kuulumine sõjaväelise ettevalmistuse organisatsioonidesse võib saada tehtud sunduslikuks.

## Naiste Koolikoondised.

Naisgümnaasiumidesse on Poolas sisse viidud sunduslik gaasikaitseõppus. Esimesel aastal tütarlastele õpetatakse sanitaarala koos haiglapraktikaga, teisel aastal gaasikaitset ning lennukitorjet. Töö Koolikoondistes läheb kahes suunas: kasvatuslikus ning õppesuunas, kusjuures esimest peetakse tähtsamaks kui teist. Tööga sõjaväele

ning sõjaväega kodunedes noored tütarlapsed kohanevad mõistega „relvastatud rahvas“.

Töö organisatsioon naisgümnaasiumides on sama mis meeskoolides. Koolil lasub naiskoolide õpilaste riigikaitsealine ettevalmistus ning vastutus selle otstarbeka ja tagajärjeka läbiviimise eest. Sõjaväelise Ettevalmistuse Amet juhib seda tööd ning kontrollib tehtud töö tagajärgi.

# Poola 18. jalaväediviisi võitlused Budennõi ratsaarmee 01.07. – 06.08.1920. a.\*)

Kolonelleitnant V. Külaots.

Poola 18. jalaväediviisi võitlused Budennõi ratsaarmeega juuli- ja augustikuus 1920. a. on ilusamaid ning tähelepanuväärsemaid lehekülgi Poola sõdade ajaloo, andes hiilgava tunnustuse poola sõdurite moraalist ja kehalisest vastupidavusest ning juhtkonna algatusvõimest, vastutusrõõmest ja tahtejõust.

Neid võitlusi jälgides tahtmatult meenub lugu vanaaja kuulsast väepealikust, filosoofist ja kirjanikust Xenofonist ja tema 10 000 kreeklasest, kes kaugelt võõrsilt tagasi kodumaale saabudes kõikjal neid ümbritsevast vaenlasest teed läbi raiudes ja loodusega võideldes sooritasid kangelasteo, mis on püsinud ajaloo inimese paindumatu tahtejõu ja kangelasmeele võrdkujuna.

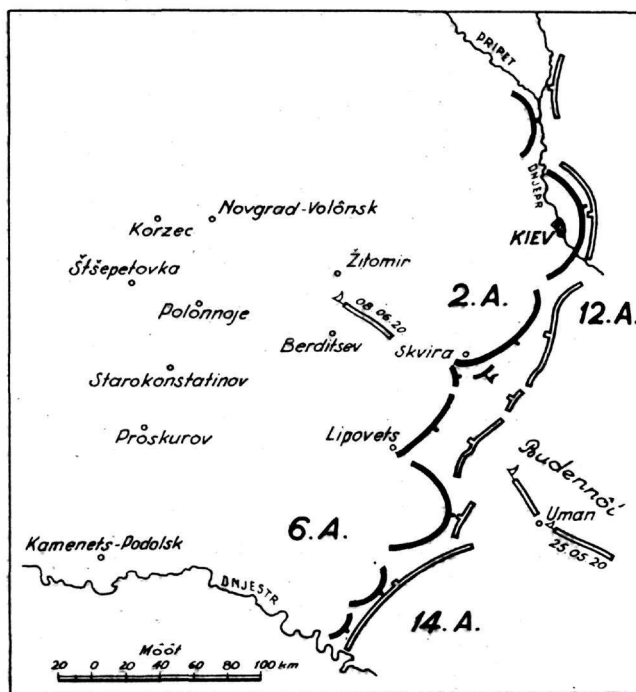
Juunis 1920. a. algasid Poolale rasked ajad. Nende siimaani edukalt teetsenud armeed surutakse vaenlase ülekaalukate jõudude poolt kogu rindel tagasi. Põhja pool Pripeti jõe Tuhhačevski rõhus kõvasti ja vahetpidamata peale; lõuna pool seda jõge Budennõi ratsaarmee\*\*) murdis 05. 06. Skvira rajoonis poola 6. ja 2. armee liitekohtal rindest läbi ja jätkas liikumist Berditšev,

\*) Andmeil: 1) „Studja taktyczne z historii wojen polskich 1918—21.“ Tom II. Biuro historyczne sztabu generalnego. Warszawa 1923. 2) „Walka 18 dywizji piechoty z armią konną Budiennego (2. VII — 5. VIII 1920.“ Polk. dypl. R. Koperski. „Polska Zbrojna“, juuli 1937. a.

\*\*) Budennõi ratsaarmee koosseis: 4. ratsadiv. — 3225 mõõka; 6. ratsadiv. — 5350 mõõka; 11. ratsadiv. — 3235 mõõka; 14. ratsadiv. — 3520 mõõka; eril. rüg. — 945 m.; Kotovski ratsabrig. — 285 m. Kokku 16 560 m., 387 klp. ja 72 srt.

Žitomir suunas. Püüded seda venelaste edasitungi tõkestada ei andnud tagajärgi, mistõttu lõunarindel tuli asuda vägede tagasitõmbamisele. See ei saanud aga toimuda kõikjal korrapäraselt, nii et juuni lõpuks 6. ja 2. armee vahel tekkis 80-km tühik, kusjuures 2. armee parem tiib oli 6. armeest 50-km astmena tagapool. Sellal ratsaarmee osad olid jõudnud juba Polonnoje, Štšepetovka, Korzec, Novgrad-Volõnsk (Zwiahel) rajooni.

Niisuguses raskes olukorras 6. armee juhataja kindral Romer, vaatamata sellele,



et temale alluvad väed olid võitluses tugevate vastase jõududega, otsustas saata oma armee koosseisust 18. jalaväediviisi\*) üle Starokonstantinovi Rowne suunas, et „Horyn'i jõel Zaslavist alates võtta osa üldisest lahingust Budennõi vastu“. Kuigi otsuse tegemise momendil 18. jal-div. osad asusid kavatsetavast lahingukohast enam kui 100 km ja vastane kõigest 30 km kaugusel, näis armee juhatusel siiski olevat lootust venelastest ette jõuda, sest Horyn, moodustades endast laia vesitõkke, oli heaks kaitsejooneks 2. armee osadele ning tõsiseks takistuseks pealetungivaile venelasele.

2. armee hõre rinne ning nõrk vastupanu ja Budennõi ratsaväe suur manöövreerimisvõime tegelikult vähendasid tublisti Horyn'i kui kaitsejoone tähtsust, tühistades seega juba eos 6. armee juhatuse kavatsused.

18. jal-div. väljatõmbamine rindelt algab 29. 06. õhtul. Ilusate päikesepaisteliste ilmadega üleviskamine areneb soodselt ja 01. 07. õhtuks esimesed osad: 145. ja 144. jal-rüg. ühes osa suurtükiväega jõuavad Starokonstantinovi rajooni; 03. 07. õhtuks saabub ka 49. jal-rüg., kuna 42. jal-rüg. ühes 5 patareiga jääb ajutiselt kuni väljavahetamiseni veel senisesse diviisi rindesasse, Latyczow'i rajooni.

02. 07. vahepeal 145. jal-rüg., kõvendatud I/4. Podhal. kütirügemendist, ja 144. jal-rüg., kõvendatud 6. ulaanirügemendist, algavad liikumist põhja poole ja loode suunas, et laiendada diviisi koondamisrajooni. Seejuures nad põrkavad kokku vastase jala- ja ratsaväeosadega, viskavad need tagasi ja saavad sõjasaagiks ühe 2-suurtükilise patarei. Sellane juba esimeses lahingus saavutatud edu mõjub poolakaile tiivustavalt ning tõstab nende moraali, kuid ühtlasi selgitab ka, et vastane on haaranud tugevate jala- ja ratsaväeosadega 18. jal-div. koondamisrajooni ja isegi sinna juba sisse tunginud, ilmutades kalduvust edasiseks aktiivseks teotsemiseks.

3. juulil 18. jal-div., kõvendatud 6. ulaanirügemendist, I/4. Podhal. kütirügemendist, ratsakütiosadest, 13. jal-diviisist ja 1/2 Ukraina patareist, algab oma koondusrajoonist liikumist põhja poole, Zaslav'i ja Szepetowka suunas kahes kolonnist. Neist

\*) 18. jal-div. koosseis: 42., 49., 144. ja 145. jal-rüg., kokku 105 ohv. ja 4000 sõdurit; 18. srtv-rüg. — 3 divisj. à 3 patareid, à 4 srt. ja 1 ratsasrtv. divisjon — 2 patar.; ratsaeskadron — 70 mõõka; pikomp. — 100 meest; diviisile juurde antud: 44. jal-rüg., 2 pat., kokku 1200 sõdurit, I/4 Podhal. kütirüg. — 300 meest; 1/2 Ukr. patar. — 2 srt.; 6. ulaanirüg. — 4 eskadroni à 40 kuni 60 mõõka.

parempoolne, XXXVI brig., mille osi juba varahommikust alates ägedalt ründavad idast ja põhja poolt vene 399., 400. ja 402. jal-rügemendid, teostab edasiliikumist samuti kahes kolonnist: paremal 145. jal-rüg. vallutab Bialopole, purustades siin ühe vene 45. div. koosseisu kuuluva jal-brigaadi, millist ta kohtab rännakukorras, ja võtab sõjasaagina 8 suurtükki ja hulga vange; vasakul ülejäänud brigaadi osad pärast verist võitlust vallutavad õhtuks Koskow'i, kusjuures sellest kolonnist eelväena ettenihutatud III/49. ründab vastase poolt tugevate jõududega okupeeritud Makiejowcy't ja võimsa täagilööbiga vallutab selle asula; venelased kaotavad 2 srt. ja hulga mehi surnutena ning haavatutena. Samal ajal diviisi vasakpoolne kolonn, 144. jal-rüg., kattes ennast läänest 6. ulaanirügemendiga, samuti pärast vihast võitlust vallutab Kulczyny.

04. 07. päeval antakse väsinud vägedele puhkust, et öösi pimedas jätkata liikumist edasi.

05. 07. keskpäevaks 18. div. osad, seal hulgas ka vahepeal järele jõudnud 42. jal-rüg. ühes suurtükiväega ja div. käsutusse antud 44. jal-rügemendiga (2 pat.) koondusid rajooni põhja pool Zaslav'i, leides siin eest X brig. (19. ja 40. jal-rüg.), milline, pidades võitlust Budennõi ratsaosadega, oli kaotanud sideme teiste oma vägedega. Väljasaadetud luure teatas ühest ratsadiviisist Ostrog'is, Zdobunow'i vallutamisest venelaste poolt ja Budennõi peajõudude liikumisest sellest rajoonist edela suunas.

05. 07. divül 18. kindral Krajowski sai 6. armee juhatajalt käsu pöörduda kohe läände ja asuda kaitsele Dubno, Krzemieniec joonele, tagades ühtlasi Brody, Lwowi raudtee suunda. Divül ei saa siiski vastu seista kiusatusele kiire löögiga purustada vastane Ostrog'is, püüdes siit astuda ühendusse 2. armee osadega, ja seepärast ta otsustab alustada 06. 07. õhtul 18. div. osadega liikumist põhja poole, ühtlasi suunates X brig. Krzemieniec'i rajooni. 07. 07. hommikul vara jõutakse Ostrog'i, kust aga vastane oli vahepeal juba lahkunud, jättes maha vaid nõrgad osad garnisoniteenistuse pidamiseks.

Ühe terve poola diviisi ilmumist oma ühendusteedele ei saa Budennõi siiski tähele panemata jätta ja ta teeb korralduse Ostrog'i tagasivõtmiseks. Zdobunow'i'st suunatakse kohale ratsabrigaad ühes suurtükiväega, missugune, olles pärastpoole veel kõvendatud kahe värske rügemendiga, asub vallutama linna mitmest küljest korraga. Rännakud kestavad hilisõhtuni, tekitavad



pealetungijale raskeid kaotusi, kuid ei anna siiski temale märgatavaid tagajärgi.

Kuid ka poolkail on tõsisemaid kaotusi surnutena ning haavatutena, mis pärast kindral Krajowski, kes vahepeal on saanud teateid 2. armee osade taandumisest Rowne'st põhja poole, otsustab loovutada Ostrog'i vastasele ja öö kätte all liikuda Dubno suunades, asudes niiviisi oma esialgse ülesande täitmisele.

Seda teostada pole aga kerge, sest vastane on linna ümber piiranud ja iga katse sealt väljuda võetakse vastu intensiivse püssi- ja kuulipildujatulega. 145. jal-rügemendiga eelväes läheb siiski korda pimeduse kätte all pärast öist võitlust venelaste rōngast läbi murda ja 44. jal-rügemendiga järelväes algab liikumine lääne poole, Dubno'sse.

08. 07 keskpäevaks 18. div. osad koonduvad Buderaži, kus divül otsustab anda kurnatud meeskonnale puhkust. Kuid juba k. 16.00 paiku vastase ratsavägi, toetatud suurtükitulega, asub uuesti ründama diviisi osi. Lahingud märgatava eduta punastele

kestavad kogu õhtupooliku ja rauevad lõplikult alles keskööl.

09. 07. varahommikul liikumine jätkub kahes kolonnis. Neist lõunapoolne eksib teelt ja keskpäeva ajal kohtab diviisi peajõudusid soistunud ning pehmete kallastega Zbytenka jõe sillal. Samal ajal vastane hakkab uuesti eest ja tagant kõvasti peale suruma. Sellases raskes olukorras divül usaldab järelväe (145. jal-rüg. + III/144. + 4 patarei) juhtimise brig-ülemale kindral Linde'le, ise aga asub korraldama eelväe tegevust Obgow'i juures. Pärast raskest võitlust õnnestub lõpuks venelasi Obgow'ist välja lüüa ja diviisi osad siia puhkuseks kokku tõmmata.

Vahepeal saabunud luureandmeist selgub, et vastane on kogunud tugevaid jõude rajooni Dubno'st ida poole, sillad üle Ikwa jõe Dubno piirkonnas on hävitatud ja et X brig. osad on Krzemieniec'i juures pidamas lahingut vastase tugevate jalaväeosadega. Et ka maastikutingimused ei ole soodsad teotsemiseks Obgow'ist otsesuunas Dubno peale ja lahingusse astumiseks ülekaalus

olevate Budennõi peajõududega (poolakail 5000 meest venelaste 8000 mehe vastu), siis kindral Krajowski otsustab: liikuda Krzemieniec'i, aidata X brigaadil purustada vastast, minna Krzemieniec'i juures üle Ikwa, liikuda siis jõe läänepoolset kallast mööda Dubno'sse, vallutada linn ja asuda kaitsele Ikwa läänepoolsele kaldale rindega ida poole, takistades niiviisi Budennõi liikumist Lwowi suunas.

See teostubki. 44. ja 42. jal-rügemendiga antakse purustav löök X brigaadi vastu teotsevate vene 403., 404. ja 405. jal-rüg. tiiva pihta ja tagalasse (venelastel 120 lahingus surmasaanut), kuna samal ajal teised 18. diviisi osad 12. 07. koonduvad Ikwa läänekaldale Ptycza, Werba rajooni. Pärast Krzemieniec'i lahingut 44. jal-rüg. antakse tagasi divül 13. käsutusse, kuna 42. jal-rügement jäetakse ajutiselt X brigaadi.

Sellega lõpeb Budennõi tagaajamine, mille eesmärgiks oli sundida venelasi lahingusse astuma, takistades nende edasiliikumist kaugemale rinde tagalasse, ja algavad nn. kinnipidamis- ehk viivituslahingud, mis lõpuks viivad üldise lahinguni Budennõiga.

13. 07. hommikul 18. div. algab liikumist Dubno suunas. Et on oodata kokkupõrget vastasega, siis liikumine teostub laial rindel ühes tarvilise julgestusega. Varsti luuaksegi kontakt vastasega ja Dubno'st lääne pool tekib rida pinevaid lahinguid, mis lõpevad linna vallutamise poolakate poolt. Divül käsib arendada edu põhja suunas, lootes Mlynowi rajoonis luua sidet 2. armee osadega, kes diviisis olevail andmeil pidi asuma selles rajoonis, et niiviisi moodustada pidev rinne Budennõi vastu.

Sideloomine 2. armeeaga ei õnnestu, küll aga selgub, et Mlynow kui tähtsamaid ülekäigukohti üle Ikwa on tugevasti okupeeritud vastase poolt ja juba mõni aeg tagasi Budennõi peajõud on siit liikunud Beresteczko, Lwowi suunas. Seda arvestades otsustab kindral Krajowski jätta Ikwa joone kaitseks 6. armee juhatuselt täiendavalt tema käsutusse antud osad (X brig. jne.), diviis aga koondada Ptycza, Werba, Kozin'i piirkonda, kust teotseda aktiivselt, kas üle Beresteczko, Sokal'i või jälle Mlynow'i suunas, nagu seda nõuab olukord ja vastase tegevus. See teostubki.

14. 07. õhtul saabuvad teated, et vastane on uuesti vallutanud Dubno ja tema tugevad ratsaväekolonnid liiguvad Dubno'st edelasse ja Mlynow'ist Beresteczko poole. Kohe seejärele tuleb 6. armee juhatajalt käsk 18. diviisil alustada uuesti pealetungi põhja

suunas ja visata vastane tagasi Ikwa parempoolsele kaldale.

See teine 15. 07. alatud 18. div. pealetung Dubno'le toob endaga kaasa rea eriti ägedaid lahinguid Dubno'st lääne ja põhja pool, kus mõlemad vastased võitlevad äärmise visadusega ning neil on surnutena ja haavatutena raskeid kaotusi. Poolakate eesmärgiks oli tungides peale Dubno'st põhja poole luua lahinguside 2. armee osadega, milliseid teati asuvat kusagil Mlynow'i rajoonis. Seda ei võinud venelased muidugi lubada, sest niisugusel korral oleks olnud läbi lõigatud nende ühendusteet Dubno'st lääne pool Beresteczko suunas teotsevate osadega; siit see äärmine kangekaelsus ja surmapõlgus, millega nad ikka ja jälle uuesti küll jalgsi, küll ratsarivis ründasid pealetungivaid 18. diviisi osi. Vangide seletuse järgi need päevad Dubno all olnud raskemaiks Budennõi senises väejuhi karjääris ja Arszyczyn'i juures põhja pool Dubno't Ikwa paremal kaldal maanteel seistes tema olevat isiklikult juhtinud lahingut, ähvardades revolvriga „seltsimehi“, kes tulid tema juurde ettekannetega võitlevatelt vägedelt.

Kriitilisemaiks olid võitlused 19. 07 Mlynow'i, Charupon'i ja Smordwa piirkonnas. K. 09.00 ajal umbes 400 ratsurit 2 s/autoga ründasid I/49. Smordwa poolt, kuid löödi tagasi. Samal ajal ei anna aga ka tulemusi 144. jal-rügemendi kallaletung Charupon'ist põhja suunas, sest venelaste käsutada olid siin suures ülekaalus olevad jõud.

Veidi hiljem avastatakse tugevate ratsaväeosade liikumine Smordwa'st lõuna sihis 18. diviisi seljataha. Selle takistamiseks käsib kindral Krajowski XXXVI brigaadil rünnata Smordwa't. Ära ootamata 145. jal-rüg. valmisseedmist lahinguks, 49. jal-rüg. (ilma I/49.) asub kohe ülesande täitmisele; kuid metsast välja liikudes III/49. põrkab ootamatult kokku mõnesajast mehest koosneva ratsaväekolonniga ja avab sellele tule. Kasakad aetakse laiali, kuid osa neist kihutab rüg. seljataha, kus asub patareid ja brigaadi staap. Patareid ja staabi meeskond ohvitseride juhatusel võtavad kasakaid vastu tulega ja sunnivad nad tõmbuma tagasi Smordwa suunas; taandumisel nad satuvad II ja III/49. rk. hävitava tule alla ja kannatavad suuri kaotusi.

Pärast seda väikest vahepala 49. jal-rüg. jätkab kallaletungi, satub aga varsti venelaste hävitava rk- ja suurtükitle alla, millele järgneb massiline kasakate rünnak ratsarivis. Laskemoon hakkab lõppema, mis pärast tulistatakse ainult lähimailt kaug-



*Mäeküttide üksusi rännakul.*

silt. Patul III/49. ja enamik mõlema pataljoni ohvitseri saab surma; sõdureid langeb hulgaliselt. Sellases raskes olukorras, olles haaratud tiibadelt, tõmbub rügement tagasi lähtealusele.

Paremini ei käi ka I/49. ja 144. jal-rüg. käsi võitlustes Charupon'i pärast, neist esimene kaotas 24 tunni jooksul kõik oma ohvitserid. Diviisi varu sooritab vahetpidamata vastupealetunge, küll ühes, küll teises suunas, sest vastase ratsavägi rügementidena ja eskadronidena tungib siin ja seal läbi rinde diviisi osade seljataha, rünnates patareisid, voore ja haavatute transporte. Sõdurid langevad kokku väsimusest, suurest kuumusest (olid erakordselt palavad ilmad) ja janust, sest selles rajoonis on raske leida vett.

Kaotused on üldiselt suured: 49. jalaväerüg. — 8 ohvitseri ja ligi 400 sõdurit; 145. jal-rüg. — 2 ohvitseri ja 100 sõdurit; umbes samapalju 144. jal-rüg.; suurtükivägi — 2 ohvitseri ja 40 sõdurit; patareides alal veel mõni üksik mürisk.

Ohtu eel tuleb teateid, et tugevad vastase osad on liikumas lõuna poole Bialgorodka ja Kozin'i suunas, nähtava eesmärgi-

ga abistada 45. jal-diviisi Ikwa ületamisel põhja pool Krzemieniec'i ja lõplikult ümber piirata 18. diviisi osad. Seepärast divül otsustab 19. 07. pimeduse tulekuga katkestada lahingu ja tõmbuda tagasi lõuna suunas Werba, Bialgorodka rajooni. See teostubki, kuid suurte raskustega, sest vastane surub tugevasti peale ja järelväel tuleb tagasi lüüa üks rünnak teise järele.

Vahepeal saabub 6. armee juhatajalt käsk 18. diviisil uuesti peale tungida Brody —Dubno raudtee üldsuunas, tagasi visata siin teotsevad vastase osad ja luua side 2. armeega, milline samal ajal pidi tungima peale Beresteczko'st Dubno suunas.

Alatud 22. 07. see operatsioon ei õnnestu. 18. diviis sattus venelaste 45. jal-diviisi ja ühe ratsadiviisi tugevale vastupanule ning ei pääsenud edasi. Kindral Krajowski teeb siiski veel ühe katse ühendusse astumiseks 2. armeega ja annab selleks XXXV brigaadile käsu tungida edasi Beresteczko üldsuunas vastu 2. armee osadele. Kuid see operatsioon kujuneb brigaadile saatuslikuks. Rünnatud ülekaaluka vastase poolt eest ja külgedelt jala- ja ratsarivis, satuvad brigadi osad segadusse ja hakkavad korratult

taanduma. Venelased jälitavad energiliselt ja purustavad brigaadi lõplikult. 18. diviisi kaotused on rängad ja ta loeb nüüd oma ridades mitte üle 1600 mehe umbes 6000 vastu tegevuse alates juuli esimestel päevadel.

Enne veel kui saabub sõnum XXXV brigaadi kurvast saatusest, kindral Krajowski annab käsu taanduda algul Radzwillow'i ja pärast Brody'sse, kuhu diviisi osad jõuavad 25. 07. hommikul; pillates teel laiali nõrgemaid vastase ratsaväeosi, millised teotsesid tagalas ja isegi olid rünnanud Brody't, kuigi tulemusteta. Vastane, tiivustatud edust, püüdis haarata ka taanduvat XXXV brigaadi, kuid visati kõikjal julgestusosade poolt tagasi.

Vaevalt on 18. diviisi meeskond ja ohvitserid jõudnud Brody's hinge tagasi tõmmata, kui vastase 11. ja 4. ratsadiviisi osad tugeva suurtükitle toetusel atakeerivad igast küljest linna. Lahing kestab hilisööni. Laskemoona puududes otsustab divül jätkata öösi taandumist edela suunas Olesko, Podharce joonele.

Kell 23.00, kohe pärast seda kui lahingumüra on vaikinud, diviis algab Brody'st liikumist kahes kolonnis. Võimsa löögiga eelväeosad murravad läbi venelaste rõngast ja puhastavad teed peajõududele. Vastane püüab takistada taanduvaid 18. diviisi osi klp-tulega, kuid see on õnneks vähetabav. Kuigi 18. div. tagasitõmbumine teostub eriti raskeis tingimuses, on kaotused seekord siiski võrdlemisi väikesed v. a. 49. jal.-rüg. 9. komp., milline brigaadi taandumist kattes piiratakse kasakate poolt ümber ja hävitatakse täielikult.

26. 07. hommikul diviis jõuab Olesko, Podharce rajooni, kus astub ühendusse teiste 6. armee osadega, millised on vahepeal samuti tõmmatud tagasi.

Sellega lõpevad 18. diviisi viivituslahingud. Budennõi, vallutanud juuli algul Rowne, tungib 2. ja 6. armeede vahele tekunud tühikusse, kuid ei võta ette midagi otsustavat, vaid koondab oma tähelepanu peamiselt 18. diviisile, kellel õnnestub vastase tegevust paralüüsida seevõrra, et see 14 päeva vältel (12.—26. 07.) jõuab Lwow'i suunas edasi vaevalt 60 km. Seega diviis täitis oma ülesande hiilgavalt, võites aega ning võimaldades rinde juhatusel koguda jõude üldiseks lahinguks Brody all kuigi ta selleks pidi tooma raskeid ohvreid paljudes lahinguis surma saanud ohvitseride ja sõdurite näol.

Rinde juhataja kindral Smigly-Rydz otsustab alustada Budennõi vastu üldist, otsustavat pealetungi Michajlowka, Berestecz-

ko rajoonist Radzwillow, Brody suunas. Sellest operatsioonist peavad võtma osa 1. ja 6. jal-div. ühes värskelt moodustatud 1. ja 2. ratsaväediviisidega. 18. div. saab seejuures ülesandeks 3—4 päeva vältel siduda tema rindel teotsevat vastast, takistades selle edasitungi edelasse, niikaua kuni teostatakse vajalikud ümbergrupeerimised.

Vaatlus- ja luureandmed lubavad oletada, et Budennõi kavatses arendada oma tegevust ka edaspidi 2. ja 6. armee vahelises tühikus ja suunab sinna oma peajõud, ähvardades seega 18. diviisi vasakut tiiba haaramisega. Selle takistamiseks kindral Krajowski teeb XXXVI brigaadile, kõvendatud 19. jal-rüg., ülesandeks võtta enda alla Busk, jättes teised diviisi osad (XXXV ja X brig.) kaitsele Żerkowa, Podharce, Ożydowa joonele.

Vastase sidumiseks ja olukorra selgitamiseks rindel otsustab divül 30. 07. peale tungida Brody sihis ja üle Toporow'i Monostyrek'i ja Turza suunas. Neist esimene operatsioon ei anna siiski tagajärgi, selgitades vaid mingi 3 uue jal-rüg. olemasolu 18. rinde vastas, kuna pealetung Toporow'ile viib lahinguni venelaste 11. ratsadiviisiga, missugune sunnitakse suurte kaotustega taanduma ida sihis. Oma eesmärgi kindral Krajowski siiski saavutab, sest vastane on seotud ja tema edasitung 6. armee tagalasse seisma pandud.

Rinde juhatause poolt kavatsatud pealetung algabki juuli viimastes päevades ja areneb üldiselt soodselt. Seejuures 6. armee vasaku tiiva, 18. diviisi, ülesandeks on toetada pealetungivaid 2. armee osi ja vallutada Brody.

Et aga Budennõi ei ole veel loobunud mõttest liikuda üle Busk'i Lwow'i poole ja teeb selles suunas uusi jõupingutusi, siis tekib Toporow, Lopatyn'i piirkonnas 01. ja 02. 08. rida väga pinevaid lahinguid venelastega (11. ratsadiviis), kus 18. diviisil jälle kord avaneb võimalus näidata oma kõrget võitlusvõimet.

Venelased saavad neis lahinguis lõpuks otsustavalt lüüa ja taanduvad ida suunas. Kuid ka 18. diviis on surmasaanutena ja haavatutena tõsiseid kaotusi. Seevastu saavutatakse eesmärk, mille taotlemiseks 18. diviis on nädalaid ennastalgavalt võidelnud ja ikka veel valmis uuteks võitlusteks. Lopatyn'is luuakse lõpuks lahinguside 2. armee parema tiiva osadega, saavutades seega siin pideva rinde.

03. 08. jätkub edu arendamine ja sama päeva õhtuks 18. diviisi osad vallutavad Brody.



Budennõi teeb katset algatust uuesti enda kätte võtta. Ta kogub metsadesse Brody'st ida poole käepärastolevad 45. jal-, 4. ja 11. ratsadiviisi osad, võtab linna ägeda suur-tüki- ja raskekuulipildujatule alla ja teeb ettevalmistusi rünnakuks. Sellest teada saanud kindral Krajowski käsib avada 05. 08. k. 01.45 suurtükitle 9 patareist vastase koonduskohtadele. Pärast 15-min. marulist tuld jalaväeosad liiguvad rünnakule. Vastane purustatakse ja ta taandub Krzemieniec'i suunas, jättes maha ligi 300 surnut. Poola patrullid jälitavad vastast.

Nii lõppes poola 18. jal-diviisi võitlus Budennõi ratsaarmeeaga 02. 07. — 05. 08. 1920. a. Eespooltoodud read püüdsid maalida lugeja silme ette üldjoonelise pildi sellest võitlusest, puutumata paljusid väga hu-

vitavaid üksikasju, milliste esiletoomine vajaks tublisti rohkem ruumi kui seda võib lubada oma veergudel „Sõdur“. Samal põhjusel ei ole siin ka käsitletud sellest võitlusest ammutatavaid rikkalikke õpiseid, mis vääricksid eriti nende tähelepanu, kes on huvitatud jalaväe võitlusest massiliselt teotseva ratsaväe vastu.

Kuidas poola ülemjuhatus ise hindas 18. diviisi tegevust eespoolkirjeldatud võitluses, nähtub asjaolust, et 07. 08. 20. dekoreeris 6. armee juhataja kindral Krajowskit ja ühes temaga 11 ohvitseri ja 25 sõdurit 18. diviisist ristiga „Virtuti militari“. 18. jal-diviisi oli esimene, kes sai selle suure auosaliseks pärast 1830. a., millal see orden asutati.

## RKKA laskuridiviisi luurepataljoni ja mehhaniseeritud koondiste luureorganite tegevusest PU-36 valgustusel.

Kolonelleitnant J. Toomsar.

Punaväe maapealse luure organitena esinesid seniste ametlike eeskirjade järgi jalaväeüksustes ja üldväekoondistes — luurejagu, luurerühm, luurekompani, segaluuresalk, väeratsavägi (üksikud luurkonnad või kõvendatud ratsaluurerühmad ja -eksadronid) ja motomehhaniseeritud salgad; ratsaväeüksustes ja -koondistes — eel- ja katte-salgad (end. ratsaväe segaluuresalgad), jalastatud luurepartiid, mehhaniseeritud luurkonnad, ratsaluurkonnad ja VP-d.

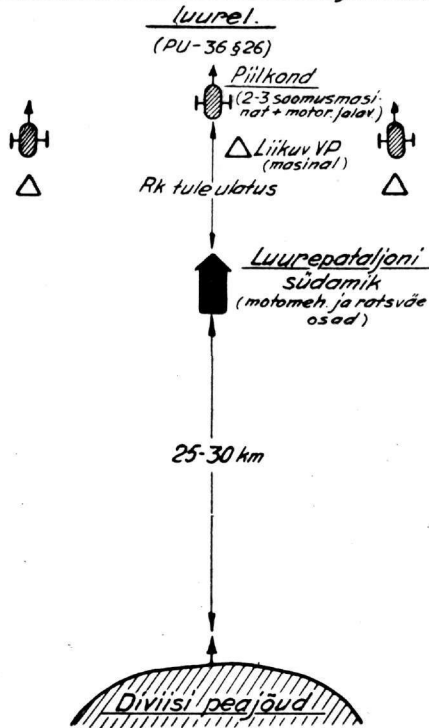
RKKA uus välieeskiri (PU-36) tõi juurde tähtsa luureorganina laskuridiviisi luurepataljoni ja pealeselle ta käsitleb ametliku eeskirjana esmakordselt ka mehhaniseeritud koondiste luureorganite tegevust. Kuna eespoolnimetatud luureorganite tegevust meil seni pole veel valgustatud PU-36 vaimus, siis lühike peatus nende juures on kõigiti õigustatud.

Laskuridiviisi luurepataljon (RB) on moodustatud nähtavasti end. diviisi motomehhaniseeritud salgast ja luureeskadronist.

Kaugluure toimetamiseks RB liigub kuni 30 km kaugusele diviisi peajõududest, saates välja piilkondi (2—3 soomusmasinat, mida toetab veoautodel liikuv jalavägi) kuni rk-tule ulatuseni, ja liikuvaid vaatlusposte; viimased liiguvad masinatel

piilkondade järel. RB liigub hüpetena, hankides teateid vastasest peamiselt lahin-

### RKKA laskuridiviisi luurepataljoni kaugluurel.



guga. Tema juurde lähetatakse distabüli korraldusel üks ohvitser staabist ühes sideabinõudega — ülesandega jälgida pataljoni lahingut; pealeselle distabül peab organiseerima RB lahingu jälgimist lennukilt. See meenutab „komplektset luuret“, mida soovivatatakse punaväe häälekandjates.\*)

Ligiluu ret RB toimetab reeglipäraselt lahinguga ja õiste retkedega. Vastase vastupanupositsiooni luuramiseks RB kõvendatakse suurtükiväega ja vahel ka laskuriosadega. Luurepataljoni lahingu ajal soovivatatakse teha rinde teistes osades demonstratiivseid suurtükitule ettevalmistusi. Õised retked on ette nähtud jagude ja rühmade suuruste osadega kompaniülema abi juhatusel — ilma suurtüki- ja rk-tule ettevalmistuseta (§ 26). Olles tihedas kontaktis vastasega, divül võib peale RB kasutada vaenlase vastupanupositsiooni luureks veel ühe laskuripataljoni mõnest rügemendist, kõvendades teda võimalikult 2 suurtükiväedivisjoniga ja vähemalt tangirühmaga (§ 27).

Võib juurde lisada, et kirjeldatud luurepataljoniid on välja tõrjunud „eelpataljoniid“ (PB), millised PU-29 järgi etendasid peaosas vaenlase vastupanupositsiooni luuramisel ning lahingueelpostide hävitamisel.

Mehhaniseeritud koondistes toimetavad luuret „valveorganid“ („organõ ohranenija“) ja „luure eriüksused“.

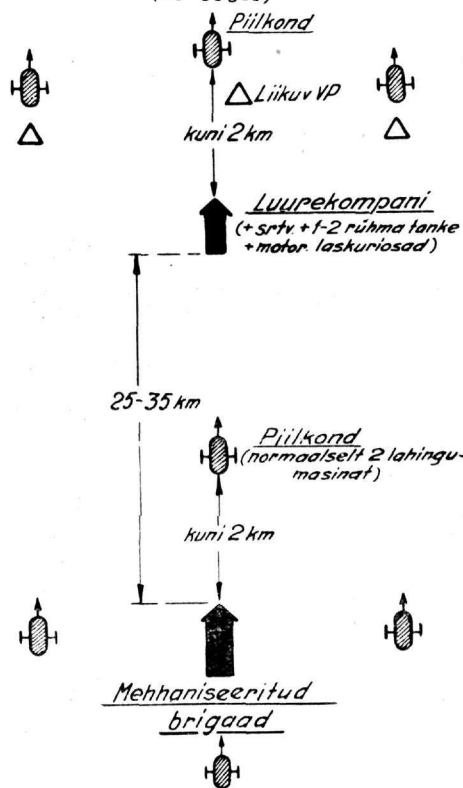
„Valve“ („ohranenija“) toimetab luuret piilkondadega (tavaliselt 2 lahingumasinat), millised saadetakse väeosa peajõududest kuni 2 km kauguseni. Piilkonna taga liigub tank, täites liikuva vaatlusposti ülesandeid.

„Luure eriüksuste“ (luureorganite) suurus oleneb neid välja saatva väeüksuse enda suurusest. Näiteks mehhaniseeritud brigaad saadab luurele normaalselt luurekompani, kõvendades teda vahel spetsiaaltankidega ja motoriseeritud laskuriosadega; tangipataljoni luureorganiteks on rühm või piilkonnad (2—3 lahingumasinat). Luurekompani, kõvendatud suurtükiväega, tankidega (1—2 rühma) ja motoriseeritud laskuritega, võib eemalduda brigaadi peajõududest kuni 35 km kauguseni, kui vaatlus tema tegevuse üle on tagatud väelennukite poolt. Kompani saadab välja piilkon-

nad ja vaatluse (tank, liikuva vaatluspostina vahetult piilkondade järel). Kompani südamik liigub keskmiselt 10—15-km tunni kiirusega. Loonud kontakti vastasega, luureorganid liiguvad juurde antud suurtükiväe või suurtükitehnikate toetusel. Motoriseeritud laskuriüksused, suurtükitehnikad ja suurtükivägi toetavad luuretankide rünnakut (§ 31).

### RKKA mehhaniseeritud brigaadi luureorganid.

(PU-36 §31)



Nagu ülaltoodust nähtub, nii luurepataljoni kui ka mehhaniseeritud koondiste luureorganite tegevus on rajatud aktiivsusele ning teadete hankimisele lahinguga. Vastaspoole luureorganid kohtavad igal juhul, kui on tegemist punaväe laskuridivisiooni või mehhan. koondiste luureorganitega, eeskätt soomusmasinatega (luuretangid, tanketid-amfiibid, soomusautod), mida toetavad teised väeliigid, — järelikult peale muu neile on kasulik juurde anda tt-relvi.

\*) „Kr. Zvezda“ 1937. a. Nr. 207.

Lühikese aja kestel tabas surm raskelt Auto-Tangirügementi.

Ohvitseride perest varisesid manalasse

leitnant August Roman Roomet ja sv-am. Karl Udal.



Leitnant A. Roomet.

Leitnant August Roman Roomet sündis 09. 10. 06. Lehtses. Üldhariduse omandas Tapa alg- ja keskkoolis.

Sõjaväeteenistusse astus vabatahtlikuna Sõjakooli üldklassi septembrikuus 1926. a. Pärast Sõjakooli rahuaegse kursuse lõpetamist 29. 08. 29. määrati nooremleitnandina teenistusse 5. Üksikusse Jalaväepataljoni, kust hiljem viidi üle 1. Jalaväerügementi.

Auto-Tangirügementi ta toodi üle enda soovil 01. 11. 35.

Iseloomult tagasihoidlik, kuid elurõõmus leitnant A. Roomet oli ülemate ja alluvate poolt hinnatud kui tubli noor tööjõud.

21. 10. 38. teenistuskohuste täitmisel tabanud õnnetus tekitas kadunule raske kehalise vigastuse, millele hiljem järgnes surm.



Sv-ametnik K. Udal.

Sv-am. Karl Udal sündis 21. 12. 1889. Järvamaal Einmanni vallas.

Sõjaväeteenistusse astus end. vene sõjaväkke 15. 10. 11. Maikuus 1917. a. viidi üle 1. Eesti Tagavarapolku. Sama aasta oktoobrikuus langes Muhemaal saksa sõjavängi, kust vabanes 29. 11. 18.

Vabadussõja kestel, ülendatuna sv-ametniku asetäitjaks, teenis Korraldusvalitsuses mitmesugustel ametikohtadel.

Evib Eesti Vabadussõja mälestusmärki ja Stanislaoose hõbeauraha „Hoolsuse eest“.

Auto-Tangirügementis teenis kadunu pikemat aega tehnilise asjaajajana ja arveohvitserina.

Lõbusa iseloomu ja huumori tõttu oli ta kõigile armastatud ja lugupeetud kaaslane.

Raskele haigusele järgnenud surm kustutas 26. 10. 38. selle tüseda töömehe eluküünla.

**P u h a k e r a h u s !**

## Pärast-maailmasõjaaegsete sõdade kogemusi.

(„Militarais Apskats“ nr. 6, 1938. — Kapten Kikuts.)

Autor uurib Chaco, Itaalia-Abessiinia, Hispaania kodusõja ja Hiina-Jaapani sõja kogemusi tehniliste, taktikaliste, majanduslike ja poliitiliste õpiste seisukohalt. Vaatleme järgnevalt autori tööd niivõrra, kui võrra see võiks huvitada „Sõduri“ lugejaskonda.

### I. Chaco sõja kogemusi.

Chaco sõda arenes troopiliste ürgmet-sade oludes, kus suurem osa aastast annab end tunda täielik pöud. Maastik, suured kaugused baasidest ja sõdivate poolte võrdlemisi piiratud majanduslikud ressursid ei võimaldanud suuremate suurtüki- ja tangimasside kasutamist. Ebasoodse kliima ja söödamaade puudumise tõttu ei leidnud kasutamist selles sõjas ka ratsavägi. Seepärast Chaco sõda oli peamiselt jalaväelaste sõda selle sõna otsemas mõttes.

Chaco sõjateater soodustas frontaal-seid kallaletunge: kinnine maastik võimaldas peagu alati läheneda märkamatu vastase positsioonidele kuni lähimate kaugusteni, väikeste jõudude tõttu sõdivate poolte rinded olid hõredad ning suuremate varudeta jne., kuid sellele vaatamata ei õnnestunud selles sõjas ükski frontaalne kallaletung, varisedes kokku automaatrelvade tõkkesüsteemis või kohalike varude kiiretes vastulöökidest. Seepärast oldi sunnitud otsima otsustavust tiivamanöövris, mis andis ka tõhusaid tulemusi.

Kaitsepidamisviisidest osutus aktiivne liikuv kaitse, ühendatuna taandumistega ja pealetungidega, palju kindlamaks tavalisest passiivsest kaitsest kohapeal.

Uttest relvadest tõestasid oma otstarbekust püstol-kuulipilduja ja Stokes-Brandt 81-mm miinipilduja kui tõhusad relvad lahinguteks metsasel maastikul.

Välikindlustustest osutusid üksikud laskuripesad tõhusamateks jao ja rühma ühiskaevikutest, rääkimata katkestamatutest kaevikutejoontest. Vastase suurtüki- ja miinipildujatule all kandsid üksikutesse pesadesse paigutatud osad palju väiksemaid kaotusi kollektiivsetesse kaevi-

kutesse paigutatud osadest, sest viimase pihtamisel löödi ühe granaadiga rivist välja mitu meest, kuna üksikutes laskuripesades vaid üks mees. Pealeselle üksikud l-pesad metsaoludes võimaldasid palju paremat moondamist kui pidevad kaevikujooned. Ühenduste pidamise raskused üksikute pesade vahel ei andnud end tunda metsaolude tõttu.

Mis puutub tagalateenistusse, siis Chaco sõda tõestas vaieldamatult, et moodne autotransport ja vastavate tööriistadega varustatud teedekolonid võimaldavad edukalt pidada sõda kaugel raudteede piirkonnast ning teedevaesel maastikul.

Autotüüpidest halbade teede jaoks osutus eelistatavamaks kergemat tüüpi veoauto, mis ei nõudnud tugevaid sildu ega eriliselt vastupidavaid teekatteid. Chaco sõjateatri rasketes oludes autotranspordi normaalseks päevaseks rännakunormiks kujunes 150—200 kilomeetrit.

### II. Itaalia-Abessiinia sõja kogemusi.

Itaalia-Abessiinia sõjas itaallaste taktika oli rajatud peamiselt suurele kiirusele ja raskuspunkti võimalikult suurele esiletõstmisele, mis nõrgalt relvastatud ja halvasti ettevalmistatud abessiinlaste juures andis soovitud tulemusi.

Kiirust ei püütud ajada taga niivõrra operatsioonide ettevalmistamisel kui just nende läbiviimisel, mis tagas põhjalikult läbimõeldud ning peensusteni kokkukõlastatud tegevuse.

Eelistatuimaks pealetungi-mooduseks itaallaste juures loeti vastupealetungi, kus vastane lasti esmajärjekorras end puruks joosta hästiorganiseeritud positsioonide vastu ning alls mindi üle üldisele pealetungile.

Pärast edukat pealetungi asuti laialdasele jälitamisele, vaatamata rasketele maastikulistele oludele ning vägede väsimusele. Jälitamisest võtsid osa kõik väeliigid, kusjuures erilist edu saavutasid lennuvägi ja MM-koondised.

Kallaletungidel kaitsele asunud vastasele selgus, et isegi primitiivselt okupeeritud positsioonide vallutamine frontaalsete

löökidega ilma tõhusa suurtükiväelise ettevalmistuse ja tuletoetuseta on väga küsitav. Tingituna viimasest mängis suurtükivägi selles sõjas jalaväe kõrval väga tähtsat osa. Peale laialdaselt kasutatud mäesuurtükiväe õigustas nendel sõjateatri mägistel lahinguväljadel täielikult oma olemasolu ka kerge ja raske välisuurtükivägi, ületades igas suhtes neile rajatud lootused. Tuletehniliselt eelistati tugevaid tulekoondisi, kusjuures kaitsel olles kasutati peamiselt šrapnelle.

Kallaletungil kasutati suurtükiväge massiliselt, pöörates erilist tähelepanu kallaletungide suurtükiväelisele ettevalmistusele, mida teostati mõnikord mitu päeva. Üldiselt suurtükivägi tõestas veelkord maailmasõjaaegset tõde, et ta evib lahingus jalaväega võrdsust tähtsust ning väärrib teise peaväeliigi nimetust.

Suuremaid kogemusi andis Abessiinia sõda sõjagaaside tarvitamise alal, kus selgus, et keemilise relvaga suudetakse saavutada suuri tulemusi ka manöövrirõõja oludes. Sõjagaasi levitati ainuüksi lennukitelt pommidega ja väikestelt kõrgustelt udustades. Tõhusamaid tulemusi saavutati viimase moodusega, sest siin polnud tarvitus kaasa vedada võrdlemisi suureprotsendilist surnud kaalu pommikestade näol. Gaasiliiikidest tarvitati peamiselt ipriiti ning mõne teade järgi ka fosgeeni. Kaotused abessiinlaste juures olid sõjagaaside läbi võrdlemisi suured, ulatudes 30%-ni üldkaotusest, mis tingitud osaliselt vastavate kaitsevahendite puudumisest.

Varustamise alal väärrib tähelepanu suhteliselt suur laskemoonakulu võrreldes saavutatud tagajärgedega: ühe abessiinlase rivist väljalöömiseks itaallastel tuli keskmiselt välja tulistada 16 suurtükimürsku ja 2050 püssikaliibrilist padrunit.

### III. Hispaania kodusõja kogemusi.

Vaatamata mõlemal sõdival poolel võrdlemisi rikkalikult kasutada olevatele moodsetele relvadele, pole siiski suudetud vältida rindete stabiliseerimist ning positsioonisõja tekkimist. Rindete stabiliseerumine ei evi juhuslikku iseloomu nagu Maailmasõja ajal ja ka pärast seda, vaid rinded stabiliseeruvad alati, kui pealetungiv pool ei evi küllaldaselt ülekaalu liikuv sõja säilitamiseks.

Valitsusvägede hiilgavad võidud vastukallaletungil Quadolona rindel kinnitavad veel kord vana tõde, et enam-vähem võrdsete jõudude juures ei suudeta saavutada

tõhusaid tulemusi niivõrra pealetungidega kui vastukallaletungidega.

Metsade rajoonid ja puuehitistega asulad on kasutatavad vägede koondusrajoonidena ja lähtealustena vaid viimasel ajal ja ka siis, kui vastase käsutuses pole süütepomme. Kuival ajal ei tekita sellastesse rajoonidesse koondunud vastase väljapõletamine süütepommidega erilisi raskusi. Kaitsese asumine metsas nõuab eriliste tuletoetusteliste abinõude tarvituselevõtmist. Täiesti kasutamiskõlbmatuks aga osutuvad pikemaajalise kaitse jaoks tihedasti asustatud puuasulad, kus mingisuguste tuletoetusteliste abinõudega ei suudeta kunagi täiesti vältida massiliste tulikahjude tekkimist ning enda „väljapõletamist“. Seevastu väga tõhusate vastupanurajoonidena on esinenud kiviehitistega linnad, mille vallutamine rindelöökidega on osutunud peagu võimatuks ülesandeks.

Üksikud hästi organiseeritud vastupanu sõlmed evivad suurt tähtsust rindete loomisel, ehkki need igakord ei kuulu üldisse kaitseüsteemi, näiteks: Alkasar, Oviedo, Teruel, Ülikooli linnajagu Madridis jne.

Jalavägi on jäänud ikkagi lahinguvälja valitsejaks ning tääk ja püss tihti tarvitaavaks tõhusaks relvaks.

Ratsaväge on kasutatud Hispaanias võrdlemisi vähe, kuid seepeale vaatamata on jõutud selgusele, et liikuv sõja oludes ratsavägi võib mängida väga tähtsat osa, kuid seda vaid siis, kui selle löögijõudu suurendatakse mm-osade ja suurtükiväe juurdeandmisega.

Kõige enam õpiseid pakub Hispaania kodusõda tangitoetustelise alal, ehkki mõlemal poolel teotsevate tankide arv on olnud võrdlemisi väike.

Kõigepealt on selgunud, et tankide iseseisvate kallaletungidega ei suudeta saavutada soovitud tulemusi. Kõik senised katsed rakendada tanke tegevusse ilma jalaväe kaasabit, on lõppenud väga kurvalt. Samuti on selgunud, et tank ei ole enam kaugeleki sellane tõhus kallaletungirelv, kui ta seda oli 1918. a., vaatamata võrdlemisi suurtele tehnilistele edusammudele. Ttvahendid ning oskus organiseerida tangitoetustel on teinud veelgi suuremaid edusamme. Kuid seepeale vaatamata tangid on osutunud suurtükiväe kõrval hädavajalikeks jalaväe abirelvadeks pealetungil ja kaitsel. Ilma tankide toetuseta ei peeta Hispaanias võimalikuks ühtki suuremat pealetungi.

Tt. pearaskus lasub Hispaania kodusõjas passiivsetel vahenditel, eriti aga loo-

duslikel tõketel. Aktiivseid vahendeid kasutatakse (neutraliseeritult) peamiselt seal, kus ei suudeta ainuüksi passiivsete vahenditega tõkestada vastase tangikallaletunge. Aktiivsetest vahenditest on osutunud kõige tõhusamateks liikuvat tüüpi tt-kahurid, mida on võimalus kiirelt paisata ühest rindelõigust teise — vastavalt tekkinud olukorrale. Seevastu harilik välisuurtükivägi kui ka lennuvägi on osutunud võitluses vastase soomusjõududega võrdlemisi tõhutuks.

#### IV. Hiina-Jaapani sõja kogemusi.

Jaapanlased oma tehnilisele ja väljaõppelisele üleolekule vaatamata hoiduvad järjekindlalt frontaalsetest kallaletungidest, eelistades sügavaid haaramisi, mis seni on andnud ka peagu alati suuri tulemusi.

Partisaniline tegevus kinnisel maastikul on valmistanud suuri raskusi jaapanlasile, nõudes tugevate garnisonide jätmist ühenduste tähtsamate punktide, transportide, juhtimiskeskuste jne. kaitseks, nõrgestades seega tunduvalt jõude rindel.

Tangid on osutunud võrdlemisi tõhusateks relvadeks, kuid seda vaid jala- ja osalt ka ratsaväe abirelvadena. Iseseisvaid tangikallaletunge jaapanlased pole üldse sooritanud. Tavaliselt määratakse iga pealetungiva jalaväediviisi toetuseks üks kuni kaks tangipataljoni. Vähema kui kompani koosseisus tanke ei kasutata. Uudsusena kasutavad jaapanlased tanke mõnikord ka liikuvate patareidena — eriti jõgede ületamisel.

V.

### Sõjaväelisi teateid välisriikidest.

#### Skoda õhukaitsekahurite omadused.

Skoda relvavabriku poolt valmistatud keskkaliibriliste õhukaitsekahurite tähtsamad andmed on järgmised:

	76,5- mm	83,5- mm	90- mm
Raua pikkus — kal. . . . .	50	55	45
Algiirus — m/sek. . . . .	775	800	780
Mürsu kaal — kg . . . . .	6,78	10,2	
Horisontaalne laskevälili — kr. . . . .	360		
Vertikaalne laskevälili — kr. . . . .	85	90	
Horisontaalne laskeulatatus — m . . . . .	14000	18000	16000
Vertikaalne laskeulatatus — m . . . . .	8300	12000	10000
Praktiline laskekiirus — las- ku/min. . . . .	15	20	

(„Artilleristische Rundschau“ nr. 9 s. a. ja „Militär-Wochenblatt“ nr. 14 — 01. 10. 38).

#### Kaugelt juhitud märklennuk.

Juba üle 8 a. kasutatakse inglise õhukaitsesuurtükiväe laskmistel märkidena raadio abil kaugelt juhitavaid lennukeid. Sellaseid lennukeid on võimalik juhtida silmaga nähtavuse, s. o. umbes 27—30 km ulatuses. Seni nende lennukite kiirus oli võrdlemisi väike, nii et nad ei lennanud tegeliku märgi kiirusega. Hiljuti konstrueeritud uued märklennukid evivad ka suurt lennukiirust ning vastavad kõigiti kaasaja nõuetele.

—m.

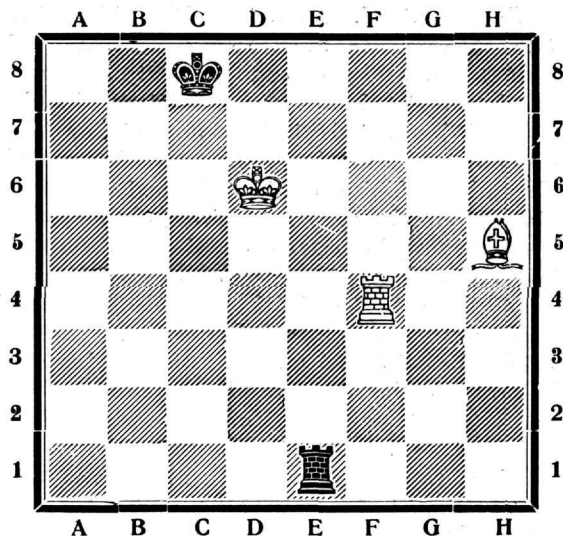
(„Militär-Wochenblatt“ nr. 13 — 23. 09. 38. a.)

## Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Võistlusülesanne nr. 2.

Mustad.



Valged.

Valged algavad ja võidavad.

Lahendus saata hiljemalt 20. nov. s. a. toimetajale aadressil — K. Rootare — Sv. Staabi IV osak., Pagari 1, Tallinn.

#### Lõpumängudest

kõneleb dr. M. Euwe oma raamatus „Practische schaaklessen“ järgmist: „Malekunsti hindajaile omab lõpumäng erilist veetlevust. Siin ei ole hiilgavaid kahinguid ja segipaiskavaid rünnakuid; pole tohutut malendite massi sundimas iga käigu järele kõikuma kummagi poole kavatsusi ja võimalusi. Materjal on piiratud ja võimaluste arv võrdlemisi väike; võitlus selle tõttu lihtsustatud ja äärmiselt järjekindel. Ent sellegi-poollest peitub ses näilises lihtsuses määratu arv peensusi, milliseid me ei leia teistes partii järkudes (avangus ja keskmängus). Ja nimelt võimaluste piiratus lõpumängus lubab meil lõpuni arvestada neid peensusi ja ühtlasi ka selle loogika, mis moodustab malelise võitluse.“

Vastutavtoimetaja major **Alfred Luts**. Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk**.

Novembrikuu lõpul s. a. ilmub trükist teos

## 6. JALAVÄEPOLK VABADUSSÕJAS 1918–1920.

Autorid — kolonel J. MAIDE ja leitn. E. VALDIN.

Raamat sisaldab üle 700 lehekülje teksti, 53 skeemi, umbes 250 ülesvõtet ja on trükitud heal paberil.

Ette tellides kuni 25. novembrini s. a. maksab raamat brošeeritult **Kr. 3:75**, riideköites **Kr. 6:00** ja poolnahkköites **Kr. 7:25**, saatekulu 60 senti.

Ettetellimisi võetakse vastu:

**Tallinnas** — „Sõduri“ toimetuses, Sakala 33 ja Sõjaväe Majandusühisuses, Pikk 11;

**Pärnus** — 6. Üksiku Jalaväepataljoni Staabis, H. Hraf'i äris, Tallinna mnt. 7 ja Sõjaväe Majandusühisuse Pärnu Osakonnas, Kalevi 27;

**Viljandis** — Pärnu-Viljandi Sõjaväeringkonna Staabis;

**Tartus** — 2. Diviisi Staabis;

**Abjas** — res.-kapten P. Kuum;

**Karksi-Nuias** — res.-ohv. aset. V. Libe.

Tähendatud kohtadest saavad ettetellijad raamatud ilma saatekuludeta.

**6. Rahvaväe Polgu Sõjaväelaste Ühing,**  
**Pärnus, Riia mnt. 125.**

Kindralmajor N. Reek'i

## Saaremaa kaitsmine ja vallutamine a. 1917.

Hind:

brošeeritult . . Kr. 2.50

kalinguriköites „ 3.50

Müügil „SÕDURI“ toimetuses,  
Tallinn, Sakala 33. Telef. Sõjaväe 1-63

Ü

Aktsiaselts

# ÜHISELU TRÜKIKODA

TALLINNAS, PIKK TÄN. 42

TELEFON 442-04

*Valmistab maitsekalt ja parajate hindadega*

## igasuguseid trükitöid

*ühes ja mitmes värvis*

ROTATSIOONITRÜKK · NOODITRÜKK · RAAMATUKÖITMINE



ETK UUDISSERT \* 25 TK. — 35 SNT.